

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΤΟΜΕΑΣ: ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΣ ΧΟΡΟΣ

**ΧΟΡΟΣ ΚΑΙ ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΓΟΡΤΥΝΙΑΣ**

Δημητρακοπούλου Μαρίνα

Επιβλέπων καθηγητής: Παπακώστας Χρήστος

Σεπτέμβριος, 2016

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1^ο

1. Εισαγωγή.....	3
1.1 Μεθοδολογία.....	4

Κεφάλαιο 2^ο

2 Πληροφορίες για τον οικισμό της Χώρας.....	6
2.1 Γεωγραφικά στοιχεία.....	6
2.1.1 Χάρτης Χώρας	6
2.2 Ιστορικά στοιχεία.....	7
2.3 Κτήρια.....	8
2.4 Πληθυσμός.....	8
2.5 Οικονομία.....	9
2.6 Κοινωνικά και Πολιτιστικά γεγονότα.....	9

Κεφάλαιο 3^ο

3 Ο κύκλος του χρόνου.....	11
3.1 Απόκριες.....	11
3.1.2 Απόκριες μέχρι το 1995.....	11
3.1.3 Απόκριες απο το 2004 μεχρι σήμερα.....	14
3.2 Τα Θελπούσια.....	18
3.3 31 Αυγούστου: Η Τιμία Ζώνη Της Θεοτόκου.....	22
3.3.1 Ιστορικά στοιχεία.....	24
3.3.2 Πανηγύρι προς τιμή της Παναγίας.....	25
3.3.3 Το πανηγύρι απο το 1970 και έπειτα.....	27
3.3.4 Το πανηγύρι από το 2004 μέχρι σήμερα.....	28

Κεφάλαιο 4^ο

4 Λαϊκός πολιτισμός και χορός στο κύκλο της ζωής.....	30
4.1 Ο Γάμος.....	30
4.1.1 Προξενειό.....	30
4.1.2 Αρραβώνες.....	32
4.1.3 Οι προετοιμασίες για τον γάμο.....	33

4.1.4 Η ημέρα του γάμου.....	36
4.1.5 Μετά το μυστήριο του γάμου.....	38
Κεφάλαιο 5^ο	
5.1 Συμπεράσματα.....	43
Επίλογος.....	44
Παράρτημα.....	45
Βιβλιογραφία.....	47

Εισαγωγή

Η έννοια της παράδοσης και της πολιτισμικής μας κληρονομιάς, μας παραπέμπει άμεσα στο παρελθόν, στα στοιχεία εκείνα του πολιτισμού, τα οποία υπάρχουν σε όλες τις κοινωνίες και μεταδίδονται απο τη μια γενιά στην άλλη (Σμπόνιας, 1999)

Ο όρος «παράδοση» (Σκούτερη-Διδασκάλου, 1982), αν και εμφανίζεται σχετικά αόριστος, σύμφωνα με τις απόψεις και αντιλήψεις των διάφορων μελετητών, είναι ο καταλληλότερος για τον προσδιορισμό των στοιχείων του λαϊκού πολιτισμού, που μεταδίδονται από τη μια γενιά στην άλλη και στηρίζονται κυρίως στην ανωνυμία και στην προφορικότητα, στην συλλογική μνήμη, στον κοινωνικό έλεγχο, στην συλλογική επεξεργασία και διάδοση και υπόκεινται σε δημιουργική αξιοποίηση (Δαμιανάκος, 1984).

Ένα απο τα σημαντικότερα στοιχεία της παράδοσης του ελληνικού λαού είναι ο παραδοσιακός χορός, ο χορός δηλαδή που διαμορφώθηκε και υιοθετήθηκε απο συμβιωτικές κοινωνικές ομάδες, αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο τους και μεταδίδεται άμεσα απο τη μια γενιά στην άλλη (Ράφτης, 1985).

Στην Ελλάδα με τον όρο παραδοσιακός ή δημοτικός χορός δηλώνεται ένα σύνολο κινητικών, ηχητικών, λεκτικών και πολιτισμικών μορφών διαρθρωμένων σε ενότητες. Οι ενότητες αυτές δημιουργούνται, συντηρούνται και αναπτύσσονται απο ένα οργανωμένο σύνολο ανθρώπων, συνδέονται άμεσα με τον υλικό, τον κοινωνικό και τον πνευματικό τους βίο και αποτελούν έκφραση των ψυχικών τους καταστάσεων, των ηθικών και κοινωνικών τους αξιών και των αισθητικών τους αντιλήψεων (Αντζακα-Βέη & Λουτζάκη, 1999)

Στην παρούσα εργασία σκοπός είναι η μελέτη του χορού ως σημαντικής όψης του λαϊκού πολιτισμού και της τοπικής ταυτότητας. Η Χώρα Γορτυνίας είναι ένα μικρό ορεινό χωριό που βρίσκεται στο νομό Αρκαδίας. Αποφάσισα και θέλησα να μελετήσω αυτή την περιοχή διότι κατάγομαι απο εκεί και έχω ζήσει μερικά χρόνια απο την παιδική μου ηλικία.

1.1 Μεθοδολογία

Το ακαδημαϊκό έτος 2014 – 2015 κατά την φοίτηση μου στο Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών στο Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού επέλεξα να ειδικευτώ στον τομέα γυμναστικής και χορού, στην ειδικότητα «Ελληνικός Παραδοσιακός Χορός».

Η ενασχόληση μου με την παραπάνω ειδικότητα μου προκάλεσε την επιθυμία να ερευνώ τις περιοχές που επισκέπτομαι σύμφωνα με την παράδοση και τον λαϊκό πολιτισμό τους. Η πρώτη επιτόπια έρευνα που συμμετείχα ήταν τον Απρίλιο του έτους 2015 στο δήμο Πωγωνίου σε συνεργασία με τους συμφοιτητές μου στην ειδικότητα «Ελληνικός Παραδοσιακός Χορός».

Όλα τα παραπάνω με οδήγησαν στην απόφαση να διεξάγω μια επιτόπια έρευνα βασισμένη σε έναν τόπο που αγαπώ ιδιαίτερα, το χωριό μου.

Το γεγονός ότι έχω μεγαλώσει σε αυτόν τον τόπο με διευκόλυνε αρκετά στην ερευνά μου διότι το περιβάλλον μου ήταν οικείο, οι κάτοικοι με γνώριζαν και ήταν πρόθυμοι να με βοηθήσουν και να μου μεταδώσουν τις γνώσεις τους και τα βιώματα τους με μεγάλη ευχαρίστηση.

Η μεθοδολογία που ακολούθησα για την πραγματοποίηση της επιτόπιας έρευνας είναι βασισμένη στην εθνογραφική μέθοδο (Sklar, 1991; Giurchescu & Torp, 1991; Buckland, 1983; Γουσγούνης, 1987, σσ. 154 - 161). Η μεθοδολογική διαδικασία χωρίστηκε σε τρία στάδια: α) την συλλογή των δεδομένων, β) την ανάλυση και επεξεργασία των δεδομένων και τέλος γ) την ερμηνεία των δεδομένων.

Συγκεκριμένα, η εθνογραφική μέθοδος βασίστηκε στη χρήση πρωτογενών και δευτερογενών πηγών. Οι πρωτογενείς πηγές αναφέρονται στα δεδομένα που συλλέχτηκαν από την επιτόπια έρευνα : α) με την μορφή της συμμετοχικής παρατήρησης και β) με τη μορφή της συνέντευξης (Thomas & Nelson, 2003). Οι δευτερογενείς πηγές αναφέρονται στα δεδομένα που συλλέχτηκαν με βάση την υπάρχουσα βιβλιογραφία (Thomas & Nelson, 2003).

Η καταγραφή των στοιχείων έγινε το διάστημα από τον Νοέμβριο του 2015 έως των Απρίλιο του 2016. Οι συνεντεύξεις άρχισαν τον Νοέμβριο του 2015 και

τελείωσαν με μια συμπληρωματική συνέντευξη το Πάσχα, τον Απρίλιο του 2016. Οι συνεντεύξεις είναι απο μόνιμους κατοίκους, που έχουν γεννηθεί και μεγαλώσει στη Χώρα. Οι πληροφοριοδότες μου ήταν δέκα άτομα, 3 γυναίκες και 7 άντρες, ηλικίας 45 -90 ετών.

Τα μέσα που χρησιμοποίησα ήταν βίντεο, φωτογραφικό υλικό και μερικές χειρόγραφες σημειώσεις. Το βίντεο ανέρχεται σε περίπου 6 ώρες συνέντευξη απο τους κατοίκους.

Η Χώρα είναι ένα χωριό ξεχασμένο που δύσκολα επισκέπτονται ξένα άτομα και αυτό με δυσκόλεψε αρκετά στην έρευνα μου διοτι οι βιβλιογραφικές αναφορές για το χωριό ήταν ελάχιστες.

Εδώ θα ήθελα να σημειώσω οτι η έρευνα αυτή με έφερε προ εκπλήξεως διότι πίστευα οτι γνώριζα σχεδόν τα πάντα για τον τόπο καταγωγής μου αλλά τελικά διαψεύστηκα. Αυτή η ευκαιρία που μου δόθηκε με την επιτόπια έρευνα με έκανε να αγαπήσω και να θαυμάσω ακόμα περισσότερο τον τόπο μου.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω όσους με βοήθησαν με την διεξαγωγή και την πραγματοποίηση της ερευνάς μου και πιστεύω να πέτυχα τον σκοπό μου, ο οποίος ήταν να γνωστοποιήσω αυτον τον ξεχασμένο τόπο μέσα απο τα ήθη και τα έθιμά του.

Φωτογραφία 1.1: Λήψη απο το ψηλότερο σημείο του χωριού

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2. Πληροφορίες για τον οικισμό της Χώρας

2.1 Γεωγραφικά στοιχεία

Η Χώρα είναι ένα μικρό ορεινό χωριό του νομού Αρκαδίας στη Πελοπόννησο. Οριοθετείται με τον νομό Ηλείας, ανάμεσα στους ποταμούς Λάδωνα και Ερύμανθο. Το χωριό Χώρα έχει δυο συνοικισμούς το Δωδεκάμετρο σε απόσταση 5,5χλμ και την Ελαία σε απόσταση περίπου 6χλμ. Επί Καποδίστρια ανήκε στο δήμο Τροπαίων ενώ με την αναδιάρθρωση που έγινε στους δήμους επί Καλλικράτη σήμερα ανήκει στο δήμο Γορτυνίας. Η Χώρα έχει κτισθεί σε υψόμετρο 436 μέτρων από την επιφάνεια της θάλασσας.

2.1.1 Χάρτης Χώρας

Φωτογραφία 2.1.1.1: Οδικός χάρτης Χώρας.

2.2 Ιστορικά στοιχεία

Η Χώρα είναι το αρχαιότερο χωριό του τέως Δήμου Θελπούσης. Ήταν η έδρα του δήμου από την ίδρυσή του (1835) μέχρι το 1855 και από το 1870 μέχρι το 1912 οπότε καταργήθηκε ο Δήμος Θελπούσης.

Το χωριό Χώρα εμφανίζεται στα Βενετικά έγγραφα το 1698 με το όνομα Τσακοναίοι Χώρα και αργότερα στις αρχές του 18ου αιώνα με την απλή μορφή Χώρα. Η ετυμολογία του ονόματος Τσακονία σύμφωνα με νεότερες έρευνες για τις "Τσακονίες" σημαίνει κατά τους Βυζαντινούς χρόνους στρατιωτικές φρουρές. Έτσι αποδεικνύεται ότι η περιοχή λόγω της στρατιωτικής θέσης της κατοικήθηκε από πολύ παλιά και μάλιστα στα χρόνια των Βυζαντινών. Σήμερα στην περιοχή υπάρχει και τοπωνύμιο με το όνομα Τσακονέικα.

Το 1698 το χωριό κατοικείται από 23 οικογένειες, ενώ η περιοχή Εντρινές (σημερινή ονομασία Πανηγυρίστρα) κατοικείται από 3 οικογένειες. Το 1815 κατοικείται από 30 οικογένειες και τις παραμονές της επανάστασης το 1820 κατοικείται από 197 κατοίκους. (Γαλάνης, 1999)

Το πιο σημαντικό ιστορικό γεγονός έγινε κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής καθώς στις 23 Αυγούστου 1943 οι Γερμανοί, αφού έβαλαν φωτιά σε δυο σπίτια δυτικά στο χωριό, συγκέντρωσαν όλους τους κατοίκους μέσα στον Ι. Ν. του Αγίου Αθανασίου και στήνοντας τα πολυβόλα στην είσοδό του άρχισαν να πυροβολούν εκτελώντας εν ψυχρό 11 άτομα και τραυματίζοντας πολλούς άλλους. Αυτό έγινε ως αντίποινα επειδή κάποιοι Χωραϊτες απόπλισαν Γερμανούς στρατιώτες που περνούσαν από την περιοχή, σύμφωνα με χειρόγραφη αναφορά του Δημήτρη Σιάκουλη.

Φωτογραφία 2.2.1: Μνήμειο προς τιμή των πεσόντων απο τους Γερμανούς στις 23 Αυγούστου 1943.

2.3 Κτήρια

Στο χωριό υπήρχε Σταθμός Χωροφυλακής, Ταχυδρομείο, Αγροτικό Ιατρείο, Μεταβατικό Ειρηνοδικείο και φυσικά Διθέσιο Δημοτικό Σχολείο. Σήμερα υπάρχει το Δημοτικό Σχολείο που χρησιμοποιείται ως αίθουσα εκδηλώσεων απο τον Πολιτιστικό Σύλλογο και ο Σταθμός Χωροφυλακής που πλέον χρησιμοποιείται ένα μέρος του οικίσματος ως ιατρείο και το υπόλοιπο ως αποθήκη της εκκλησίας.

2.4 Πληθυσμός

Η μεγαλύτερη καταγραφή έγινε με την απογραφή πληθυσμού το 1981 στην οποία απογράφηκαν 606 άτομα (Χώρα 428 - Δωδεκάμετρο 100 - Ελαία 78). Στην απογραφή του 2001 απογράφηκαν 310 άτομα (Χώρα 192 - Δωδεκάμετρο 66

- Ελαία 52).

Στην απογραφή του 2011 απογράφηκαν 203 άτομα (Χώρα 122, Δωδεκάμετρο 43, Ελαία 38).

2.5 Οικονομία

Οι κάτοικοι σήμερα ασχολούνται κυρίως με την Γεωργία, την Κτηνοτροφία, το εμπόριο ξυλείας και μερικοί είναι ελεύθεροι επαγγελματίες.

Στην γεωργία κατα κύριο λόγο καλλιεργούν ελαιόδεντρα δύο ειδών, κορωνέϊκα και χωραϊτικά και καλλιεργούν επίσης αμπέλια.

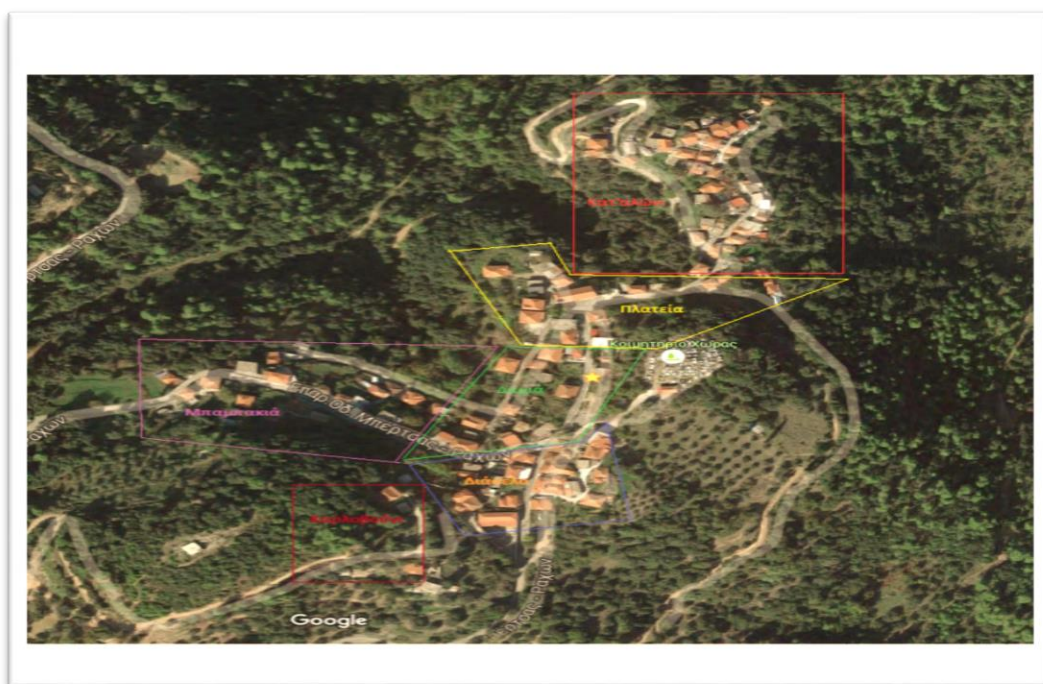
Στην κτηνοτροφία ασχολούνται με αιγοπρόβατα, γιδοπρόβατα και μερικοί εκτρέφουν και χοίρους. Μερικοί κάτοικοι έχουν δημιουργήσει σταβλιζόμενες μονάδες.

Με το εμπόριο ξυλείας ασχολούνται όλοι οι άντρες του χωριού που δεν έχουν συνταξιοδοτηθεί μέσα από τον δασικό αγροτικό συνεταιρισμό Χώρας, ο οποίος προσφέρει ένα μεγάλο οικονομικό ετήσιο ποσό στους «εργαζόμενους» του.

2.6 Κοινωνικά και πολιτιστικά γεγονότα

Το 1970 στην Αθήνα δημιουργήθηκε από άτομα με καταγωγή την Χώρα ο Πολιτιστικός Σύλλογος Χώρας «ο Άγιος Αθανάσιος». Σκοπός του ήταν να καταφέρει έστω και για λίγες μέρες με τις εκδηλώσεις του να δώσει ζωντάνια στο χωριό. Οι εκδηλώσεις του ήταν: «τα Θελπούσια», «το πανηγύρι στις 31 Αυγούστου» και για όσους δεν μπορούσαν να παρευρεθούν στο χωριό εκείνες τις μέρες γινόταν «ο ετήσιος χορός» στην Αθήνα. Επίσης ο Πολιτιστικός Σύλλογος τύπωνε μια εφημερίδα με το όνομα «Θέλπουσα» όπου ενημέρωνε τους κατοίκους για τις εκδηλώσεις του και για τα νέα του χωριού. Ο Πολιτιστικός Σύλλογος «ο Άγιος Αθανάσιος» διέρκησε περίπου 15 χρόνια, σύμφωνα με προφορικές αναφορές του Ζαφειρόπουλου Φώτη, μέλος του διοικητικού συμβουλίου επί 15 έτη.

Το 2003 δημιουργήθηκε ο «Εξωραϊστικός και Επιμορφωτικός Πολιτιστικός Σύλλογος Χώρα» με έδρα την Χώρα από την κυρία Κάχρη Π. Καίτη, εκπαιδευτικός στο Βόλο και τον κύριο Καψή Κ. Ιωάννη, οδοντίατρος στην Αθήνα. Σκοπός τους ήταν να δημιουργήσουν ενδιαφέροντα στα άτομα που κατάγονται από την Χώρα για να την επισκέπτονται συχνότερα, να δημιουργήσουν τρόπους διασκέδασης για τους μόνιμους κατοίκους του χωριού και να αναβιώσουν ήθη και έθιμα του παρελθόντος. Οι εκδηλώσεις του Συλλόγου είναι: «η κοπή της πίτας», «η γιορτή της Τσιγαρίδας» και «το πανηγύρι στις 30 Αυγούστου», σύμφωνα με προφορικές πληροφορίες από τον Δημητρακόπουλο Δημήτριο, πρόεδρο του εξωραϊστικού και επιμορφωτικού πολιτιστικού συλλόγου για 9 κατά σειρά έτη.

Φωτογραφία 2.6.1: Δορυφορική φωτογραφία της Χώρας Γορτυνίας, χωρισμένη με τις κατά τόπους ονομασίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3. Λαϊκός πολιτισμός και χορός στον κύκλο του χρόνου

3.1. Απόκριες

Απόκριες ή καρναβάλι; Η λέξη «καρναβάλι» προέρχεται από τις λατινικές λέξεις «carne» (=κρέας) και «vale» (=γεια σου). Σύμφωνα με άλλη εκδοχή προέρχεται από τις λέξεις «carne» (=κρέας) και «levare» (=αίρω, σηκώνω). Άρα, καρναβάλι = «κρέας γεια σου» ή «σηκώνω το κρέας». Η αντίστοιχη ελληνική λέξη είναι «Αποκριά», που είναι σύνθετη και ετυμολογικά σημαίνει «αποχή από κρέας» (απο+κρεω).

Η κάθε περιοχή την περίοδο των Αποκριών έχει τα δικά του έθιμα. Κατά την διάρκεια της επιτόπιας έρευνας έμαθα πολλά πράγματα τα οποία δεν γνώριζα για τον δικό μου τόπο. Οι Απόκριες εκεί ήταν σαν ένα γλέντι που διαρκούσε τρεις εβδομάδες.

3.1.2 Απόκριες μέχρι το 1995

Οι οικογένειες τότε ήταν φτωχές και οι περισσότερες είχαν τα δικά τους ζώα (πρόβατα, κότες) για να μπορέσουν να ζήσουν. Το καλοκαίρι οι περισσότερες οικογένειες αγόραζαν ένα γουρούνι το οποίο μεγάλωναν σχεδόν όλο το χρόνο. Όταν έφτανε η πρώτη εβδομάδα των Αποκριών όλο το χωριό πήγαινε από σπίτι σε σπίτι για να σφάξουν το γουρούνι, με το κρέας του υπολόγιζαν ότι θα περάσουν όλη την χρονιά. Όταν ερχόταν η ώρα για να σφάξουν το ζώο έπρεπε να είναι πολύ προσεχτικοί. Κρατούσαν τον χοίρο τρία με τέσσερα άτομα και ένας, ο οικοδεσπότης συνήθως, έπρεπε με πολύ προσοχή να τοποθετήσει το μαχαίρι στο λαιμό του χοίρου και να πετύχει την κεντρική αρτηρία. Στη συνέχεια έπρεπε με κυκλικές κινήσεις να καταφέρει να βγάλει την καρωτίδα του ζώου, ή όπως λένε οι χωριανοί έπρεπε να του ξεριζώσει τον καρίτζαφλο. Το ζώο μέχρι να πεθάνει ούρλιαζε και γι' αυτό η χοιροσφαγεία

γινόταν την πρώτη εβδομάδα των Αποκριών η οποία ονομάζεται Προφωνή, λέγεται έτσι γιατί εκείνη την εβδομάδα διαλαλούσαν ότι αρχίζουν οι Απόκριες. Με την φωνή του γουρουνιού λοιπόν διαλαλούσαν τον ερχομό των Αποκριών. Σαν αστείο ανέφεραν πολλοί ότι τύχαινε να αφήσουν το γουρούνι και επειδή δεν είχαν κάνει σωστά την όλη διαδικασία αυτό να σηκωθεί και να τρέχει με κομμένο το λαιμό και να το κυνηγάνε για να το πιάσουν.

Όταν τελείωναν με το σφάξιμο κρεμούσαν το γουρούνι σε ένα ψηλό σημείο για να το μαδίσουν. οι γυναίκες απο το πρωι είχαν ετοιμάσει όλα τα απαραίτητα υλικά. Καυτό νερό, μαχαίρια, ξυραφάκια κλπ. Έριχναν το καυτό νερό στο ζώο και ο σκέπαζαν με ενα σεντόνι ή με τσουβάλια για να διατηρεί την θερμοκρασία. Όταν αφαιρούσαν το κάλυμμα ένα μέρος απο το τρίχωμα αφαιρούνταν μαζί του. Μετά οι άντρες που ήταν μαζεμένοι έπαιρναν τα ξυραφάκια και τα μαχαίρια και ξεκινούσαν με πολυ προσοχή να αφαιρούν το υπόλοιπο τρίχωμα, χωρίς να πειράζουν το δέρμα.

Όταν η διαδικασία του μαδήματος τελείωνε χάραζαν στο ζώο λεπτές κάθετες γραμμές και το άφηναν να στεγνώσει από τα αίματα. Όσο το ζώο ήταν κρεμασμένο ο οικοδεσπότης με πολύ προσοχή πάλι και με μεγάλη δεξιοτεχνία έπρεπε να αφαιρέσει από αυτό χωρίς να σπάσει την ουροδόχο κύστη ή αλλιώς φούσκα. Αν έσπαγε η κύστη μέσα στο ζώο τότε το κρέας του θα μύριζε και θα ήταν άχρηστο. Όταν έβγαζαν την κύστη την άδειαζαν την έπλεναν και την έδιναν στα παιδιά, τα οποία την φούσκωναν με το στόμα και δημιουργούσαν μια μπάλα και έπαιζαν. Στη συνέχεια αφαιρούσαν και ότι άλλο υπήρχε εντός του γουρουνιού. Τίποτα δεν πήγαινε χαμένο τα άντερα τα έπλεναν οι γυναίκες πολύ καλά τα φούσκωναν και τα έβαζαν να στεγνώσουν. Τα υπόλοιπα που περίσσευαν οι γυναίκες τα τηγάνιζαν με ότι είχαν στο σπίτι τους και το σέρβιραν στο κόσμο που παρευρισκόταν εκεί και γλεντούσαν. Όταν το ζώο είχε στεγνώσει έπρεπε να αφαιρέσουν το δέρμα και το λίπος του σε λεπτές λωρίδες χωρίς να το πετάξουν φυσικά. Οι άντρες το τεμάχιζαν σε μικρά και όσο μπορούσαν ίδια σε μέγεθος κομμάτια, ενώ οι γυναίκες γέμιζαν με ένα ειδικό σκεύος, χωνί, τα άντερα με κιμά και πολλά μπαχαρικά και έφτιαχναν τα λουκάνικα.

Τα κομμάτια τα τοποθετούσαν σε δοχεία ή σε λεβέτια με σειρά. Την κάθε σειρά

την κάλυπταν με αλάτι και από πάνω τοποθετούσαν άλλη. Μέσα στα δοχεία έβαζαν και το λίπος. Άφηναν τα κομμάτια μέσα στα δοχεία σφραγισμένα για τρεις με τέσσερις μέρες. Στη συνέχεια σε υψηλή φωτιά τοποθετούσαν τα λεβέτια και έβραζαν το χοιρινό καθώς και τα λουκάνικα. Εκεί με μεγάλες κουτάλες αφαιρούσαν το λιωμένο λίπος και το τοποθετούσαν σε δοχεία. Μέσα σε αυτά τα δοχεία με το λίπος έβαζαν και το βρασμένο κρέας το οποίο διατηρούσαν στο ψυγείο όλο το χρόνο. Αυτό το κρέας ονομαζόταν παστό ή αλλιώς Τσιγαρίδα επειδή πριν το σερβίρισμα τσιγάριζαν το κρέας με το λίπος του. Όλη αυτή η διαδικασία έφτανε μέχρι το τέλος της δεύτερης εβδομάδας, γνωστή και ως Κρεατινή. Λένε ότι ονομάζεται έτσι γιατί εκείνη την εβδομάδα δεν νηστεύουν καμία ημέρα, ούτε την Τετάρτη, ούτε την Παρασκευή. Γι' αυτό και όταν το παστό ήταν πλέον έτοιμο οι γυναίκες έριχναν λίγο απ' αυτό σε ένα τηγάνι μαζί και με αυγά και το σέρβιραν στους παρευρισκόμενους για να δοκιμάσουν αν ήταν καλό.

Την τρίτη εβδομάδα, η οποία ονομάζεται Τυρινή, διότι λένε ότι εκείνη την εβδομάδα έτρωγαν μόνο γαλακτοκομικά προϊόντα έφτιαχναν μακαρόνια με καυτή μυζήθρα. Έκτος απ' αυτό όμως εκείνη την εβδομάδα άρχιζαν να εμφανίζονται και οι Μπούλες. Άνθρωποι μεταμφιεσμένοι εντελώς με σκοπό να μην μπορούν να αναγνωριστούν από κανέναν επισκέπτονταν όλα τα σπίτια του χωριού για να πειράξουν τους οικοδεσπότες. Όταν πλέον είχαν επισκεφθεί όλα τα σπίτια του χωριού πήγαιναν με τα πόδια στα διπλάνα χωριά. Από κάθε σπίτι φεύγοντας ο οικοδεσπότης τους έδινε από κάτι, αυτό μπορεί να ήταν κάποιο είδος φαγητού ή ποτού ή κάποιο χρηματικό ποσό. Το βράδυ που γυρνούσαν στο χωριό μαζεύνοντουσαν στα καφενεία και ξόδευαν ότι είχαν συγκεντρώσει και διασκεδάζαν με τους συγχωριανούς τους. Αν ήξερε και κάποιος να παίζει κάποιο μουσικό όργανο τότε δημιουργούσαν ολόκληρο γλέντι. Την τελευταία Κυριακή των Αποκριών όλο το χωριό μαζευτόταν στη πλατεία και έφτιαχναν ένα μεγάλο καρνάβαλο από ξύλα και παλιά ρούχα και τον έκαιγαν. Μέχρι να καεί όλος τραγουδούσαν όλα τα τραγούδια απο χορευτικά μέχρι και της τάβλας, χόρευαν τσάμικα και συρτά, και γλεντούσαν όλοι μαζί. Δεν έλειπε όμως ο χορός και το τραγούδι «πώς το τρίβουν το πιπέρι» ένας μιμητικός χορός που χορευόταν μόνο

απο άντρες και αποτελούταν απο δύο μέρη, ένα μέρος στα 3 και ένα καλαματιανό. Οι στίχοι του τραγουδιού σε μερικά σημεία περιείχαν βωμολοχίες.

3.1.3 Απόκριες απο το 2004 μεχρι σήμερα...

Περνώντας τα χρόνια η χοιροσφαγία και οι προετοιμασίες της Τσιγαρίδας αρχιζαν να εξαφανίζονται. Όποιος ήθελε να φτιάξει τσιγαρίδα αγόραζε κομμάτια χοιρινού και ετοιμάζε την ποσότητα που ήθελε. Το 2004 άρχισαν να γίνονται πολιτιστικές δραστηριότητες απο τον «Εξωραϊστικό και Επιμορφωτικό Πολιτιστικό Σύλλογο Χώρας». Ψάχνοντας στο παρελθόν για τα έθιμα του χωριού κατα την διάρκεια των αποκριών θυμήθηκαν την τσιγαρίδα και θέλησαν να την επαναφέρουν στην μνημή των συγχωριανών τους και να την μάθουν και στα νεότερα σε ηλικία άτομα που δεν πρόλαβαν να την ζήσουν και να την γνωρίσουν. Με αφορμή λοιπόν τις παιδικές μνήμες των ατόμων που απάρτιζαν το διοικητικό συμβούλιο αποφάσισαν να δημιουργήσουν την γιορτή της Τσιγαρίδας, η οποία διεξάγεται το τελευταίο Σάββατο των αποκριών.

Οι προετοιμασίες αυτής της εκδήλωσης σε σύγκριση με τις υπόλοιπες είναι η πιο χρονοβόρα. Αρχικά οι διαδικασίες για την προετοιμασία της Τσιγαρίδας ξεκινάνε την Δευτέρα της τελευταίας εβδομάδας των αποκριών. Το διοικητικό συμβούλιο αγοράζει ένα χοίρο περίπου στα 300 κιλά, απο το οποίο χρησιμοποιείται σχεδόν όλο, εκτός απο το κεφάλι και τα εσωτερικά όργανα του ζώου. Όλο το σώμα του ζώου τεμαχίζεται εκτός απο τα μπούτια, τα οποία χρησιμοποιούνται για την δημιουργία του κιμά. Στη συνέχεια κάποιος συγχωριανός όπου γνωρίζει να φτιάχνει Τσιγαρίδα αρχίζει όλες τις διαδικασίες. Την Δευτέρα τοποθετούν το κρέας τεμαχισμένο μέσα σε λεβέτια, αλατίζουν αρκετά κάθε στρώση κρέατος και το αφήνουν έτσι για δυο με τρεις μέρες.

Την Τρίτη είναι η μέρα που φτιάχνουν τα λουκάνικα. Μαζεύονται το πρωί κυρίως οι γυναίκες του χωριού σε κάποιο σπίτι ή στην αίθουσα του σχολείου που γίνονται οι εκδηλώσεις του συλλόγου για να ετοιμάσουν πρώτα τον κιμά. Ρίχνουν κρεμμύδια, σκόρδα, αλάτι και μπαχαρικά και αρχίζουν να ζυμώνουν τον κιμά. Όταν τον ετοιμάσουν τον αφήνουν λίγο για να δέσουν οι γεύσεις και τα

αρώματα.Όσοι ώρα περιμένουν κάθονται και συζητούν για τα παλιά η κάθε μια λέει την δική της ιστορία που θυμάται απο εκείνες τις μέρες. Το απόγευμα αρχίζουν να γεμίζουν τα έντερα με τον κιμά για να φτιάξουν τα λουκάνικα. Το γέμισμα όμως πρέπει να γίνει με μεγάλη προσοχή, πρέπει να προσέχουν μην τους σκιστεί ή σπάσει σε κάποιο σημείο, δεν πρέπει να τα γεμίσουν πάρα πολύ γιατί όταν τα τηγανίσουν θα σπάσουν αλλά ούτε να είναι και λίγη η γέμιση γιατί θα είναι φτωχά.

Φωτογραφία 3.1.3.1: Γέμισμα λουκάνικων.

Την Τετάρτη αρχίζουν να φτιάχνουν την αίθουσα που διεξάγεται η εκδήλωση. πλένουν καρέκλες και τραπέζια και τα τοποθετούν σε σειρές το ένα δίπλα στο άλλο. Στολίζουν την αίθουσα με διάφορα αποκριάτικα στολίδια κάνουν πλάκες μεταξύ τους και λένε αστεία.

Την πέμπτη γεμίζουν τα μπουκάλια με κρασί, 500 μπουκάλια το λιγότερο. τα τοποθετούν πάνω στα τραπέζια με αναψυκτικά. Διακοσμούν τα τραπέζια με ότι είναι απαραίτητο. Κόβουν την φέτα σε κομμάτια και την τοποθετούν σε πιατάκια μέσα στο ψυγείο, το ίδιο κάνουν και με τις ελιές.

Την Παρασκευή επικρατεί ένταση προετοιμασίας. Ο κόσμος αρχίζει να καταυθάνει στο χωριό. Απο το πρωί έχουν ανάψει την φωτιά και έχουν βάλλει πάνω τα λεβέτια με το κρέας για να βράσει. Ο κόσμος έρχεται να δει αν χρειάζονται κάποια βοήθεια. Τα περισσότερα άτομα ασχολούνται με το βράσιμο. Άλλα καθαρίζουν τα καρότα και τα λάχανα και στη συνέχεια τα κόβουν για να είναι έτοιμες οι σαλάτες. Μερικά κόβουν το ψωμί και το τυλίγουν με μεμβράνη και το τοποθετούν στα τραπέζια. Όταν τελειώσει το βράσιμο τηγανίζουν με το λίπος τα λουκάνικα και τα τεμαχίζουν σε μικρά κομμάτια. Το βράδυ σχεδόν είναι όλα έτοιμα.

Φωτογραφία 3.1.3.2: *Βράσιμο του χοιρινού.*

Το Σάββατο ελέγχουν μήπως έχουν ξεχάσει κάτι. Ετοιμάζουν τα δώρα που φέρνει ο κόσμος για την λαχειοφόρο αγορά. ο dj έρχεται να εγκαταστήσει τα ηχεία και τα μηχανήματα που θα χρησιμοποιήσει. Όλα είναι έτοιμα. Ο κόσμος αρχίζει να μπαίνει στην αίθουσα και τα τηγάνια μπαίνουν στην φωτιά. Τηγανίζουν το βρασμένο κρέας με το λίπος και το μοιράζουν στο κόσμο. Το γλέντι ξεκινάει. Ο κόσμος διασκεδάζει και χορεύει.

Φωτογραφία 3.1.3.3: Το χοιρίνο τεμαχισμένο για τηγάνισμα. Ο κόσμος χορεύει και διασκεδάζει.

Το βράδυ στο γλέντι γίνεται και η αναπαράσταση του παραδοσιακού γάμου. Ένας χωριανός ντύνεται γαμπρός και ένας άλλος νύφη. Με ένα γαϊδούρι παέι στο σπίτι της νύφης για να την πάρει. Ο κόσμος τους συνοδεύει. Μπροστά πάνε τα παιδιά κρατώντας βάγια. Απο πίσω δύο μουσικοί ένα κλαρίνο και ένα νταούλι. Κάνουν βόλτα μέσα στο χωριό και έπειτα πάνε στην αίθουσα του σχολείου για να γίνει ο γάμος. Ο γάμος γίνεται και αρχίζει το γλέντι. Χορεύουν όλοι. Η νύφη και ο γαμπρός φεύγουν. Ο κόσμος συνεχίζει να γλεντάει. Χορεύουν ακατάπαυστα. Κάποια στιγμή ο γαμπρός έρχεται και ρίχνει στο πάτωμα ένα σεντόνι βαμμένο σε κάποια σημεία κόκκινο με σάλτσα ντομάτας αναπαριστώνοντας το έθιμο του σεντονιού. Το γλεντι συνεχίζεται. Τα άτομα που παρίσταναν το ζευγάρι αλλάζουν και έρχονται να γλεντίσουν και αυτή. Στην αίθουσα ο κόσμος πολύς. Τα παιδιά παίζουν με σερπατίνες και χαρτοπόλεμους. Μερικοί είναι μασκαρεμένοι με διάφορους τρόπους. Κάποια στιγμή εμφανίζονται και οι μπούλες. Πειράζουν τον κόσμο, γυναικές και άντρες, μερικοί τους πειράζουν και αυτοί. Κάποιοι προσπαθούν να τους βγάλουν τις μάσκες για να δουν ποιοι είναι αλλά δεν τα καταφέρνουν. Οι μπούλες μπαίνουν στο χορό μαζί με τον κόσμο. Κάποια στιγμή φεύγουν. Ο κόσμος συνεχίζει να χορεύει τσάμικο, συρτό, τσιφτετέλι, ζεϊμπέκικο, χασαποσέρβικο και όταν φτάνουν στο τέλος χορεύουν ο καθένας όπως θέλει, σχηματίζοντας ατομικές χορογραφίες, εμπνευσμένες από το μυαλό τους, στους ρυθμούς του rock & roll, του mambo, της samba και ότι άλλο μπορεί να βάλει εκείνη την ώρα ο dj.

Την επόμενη μέρα όλοι συζητούν για την εκδήλωση και περιμένουν την επόμενη χρονιά που θα γίνει η εκδήλωση για να διασκεδάσουν και να ξαναθυμθούν τα παλιά!

3.2 Θελούσια

Σ' έναν από τους συνοικισμούς του χωριού, στο Δωδεκάμετρο, υπάρχει ένα εκκλησάκι με την ονομασία «Η Ανάληψη Του Κυρίου». Με αφορμή την εορτή αυτής της εκκλησίας και προς τιμή της, ο Πολιτιστικός Σύλλογος Χώρας «Άγιος Αθανάσιος» δημιούργησε το έτος 1970 μια σειρά από αθλητικοπολιτιστικές εκδηλώσεις, τα Θελούσια. Οι εκδηλώσεις πήραν το όνομά τους από τον τότε δήμο της περιοχής, τον δήμο Θελούσης.

Τα Θελούσια δεν διήρκεσαν πολλά χρόνια. Δεκαπέντε χρόνια όμως αρκούσαν για να αφήσουν όμορφα συναισθήματα και μνήμες στους ανθρώπους που τα δημιούργησαν, και που συμμετείχαν σε αυτά είτε ως θεατές, είτε ως διαγωνιζόμενοι, είτε ως οργανωτές. Όλοι οι άνθρωποι που μιλούν για τα Θελούσια μιλούν σαν να ήταν κάποιο πολύ μεγάλο γεγονός, κάτι το μοναδικό...που στην πραγματικότητα ήταν. Τα Θελούσια ήταν η μοναδική εκδήλωση σε ολόκληρο τον δήμο που είχε θέμα αθλητικό κυρίως αλλά και πολιτιστικό μαζί.

Αρχικά οι μέρες που διαρκούσαν οι εκδηλώσεις ήταν δύο. Στη συνέχεια όμως αυξήθηκαν λόγω της συμμετοχής πολλών ατόμων. Συνήθως διαρκούσαν τρεις ημέρες αλλά έχουν γίνει και τέσσερις. Οι προετοιμασίες για τα Θελούσια ήταν μακροχρόνια. Ξεκινούσαν από τα Χριστούγεννα όπου έστελναν επιστολές προς όλα τα σχολεία του δήμου για να τους ενημερώσουν για τις ημέρες διοργάνωσης και για τις αθλητικό – πολιτιστικές εκδηλώσεις που θα γίνουν στα Θελούσια. Έστελναν επιστολές στο Δήμαρχο, στον Περιφερειάρχη, στον Μητροπολίτη, στις Αστυνομικές Αρχές, στους τοπικούς προέδρους του κάθε χωριού καθώς και στον αγροτικό Ιατρό της περιοχής. Έπειτα όταν οι μέρες πλησίαζαν για την εκδήλωση έψαχναν να βρουν τον χώρο στον οποίο θα τελεσθούν οι εκδηλώσεις. Ποτέ δεν ήταν κάποιο θεσπέσιο σημείο, ήταν πάντα

ένα οικόπεδο μεγάλο σε έκταση, που το παραχωρούσε κάποιος χωριανός είτε με ενοίκιο είτε δωρεάν, με χώματα, πέτρες, άγρια λουλούδια και χόρτα. Το σημείο αυτό το καθάριζαν, έφτιαχναν κάποιες πιθανές ανωμαλίες του εδάφους και τοποθετούσαν εκεί ότι ήταν απαραίτητο για την διεξαγωγή των Θελπουσιών. Και όταν οι μέρες έφταναν ήταν όλα έτοιμα ... Οι συμμετέχοντες αμέτρητοι, όλα τα σχολεία του δήμου ήταν πάντα εκεί, οι αγρότες, οι κτηνοτρόφοι, άτομα όλων των ηλικιών διαγωνίζονταν και οι θεατές ακόμα πιο πολλοί από τους διαγωνιζόμενους. Οι κριτές, οι οποίοι ήταν άτομα από άλλες περιοχές του δήμου και τους είχε ορίσει το διοικητικό συμβούλιο του συλλόγου, βρίσκονταν στις θέσεις τους, οι αστυνομικές αρχές έπαιρναν τα κατάλληλα μέτρα ασφαλείας, οι δρόμοι έκλειναν για την σωστή διεξαγωγή των αγώνων και για να μην υπάρχει κανένας κίνδυνος κατά την διάρκεια τους, ο Αγροτικός Ιατρός, πάντα απαραίτητος, εξέταζε όλους όσους έπαιρναν μέρος στις εκδηλώσεις και μόνο με την έγκρισή του μπορούσαν να διαγωνιστούν...όλα ήταν έτοιμα.

Η ημέρα έφτανε και πάντα ξεκινούσαν με τον εκκλησιαστικό εορτασμό της Αναλήψεως Του Κυρίου, στο ομώνυμο εκκλησάκι. Στη συνέχεια ο κόσμος μεταφερόταν στο σημείο όπου τελούνταν οι αθλητικό – πολιτιστικές εκδηλώσεις. Πάντα υπήρχε συγκεκριμένο πρόγραμμα από το οποίο ενημερωνόντουσαν όλοι. Ο κόσμος μπορούσε να απολαύσει αρχικά την έκθεση χειροτεχνίας που υπήρχε και περιείχε πολλά ενδιαφέροντα πράγματα όπως υφαντά, πλεκτά, κέντημα χονδρό, κέντημα ψιλό, χαλκογραφίες, ζωγραφική και άλλα πολλά με τα οποία βέβαια τα κορίτσια που τα δημιούργησαν διαγωνίζονταν για το πιο είναι πιο όμορφο και πιο καλό. Έπειτα μπορούσαν να ταξιδέψουν με τον ήχο του κλαρίνου, του τραγουδιού και με το εντυπωσιακό θέαμα που αντίκριζαν, τους όμορφους χορούς που είχαν προετοιμάσει για να διαγωνιστούν οι συμμετέχοντες και με τις μοναδικές και όμορφες φιγούρες τους, με τον σεβασμό, την σεμνότητα και την υπερηφάνεια τους αποσπούσαν το βλέμμα και το μυαλό των θεατών. Τσάμικος και καλαματιανό ήταν οι χοροί που χορευόντουσαν κυρίως, καμιά φορά και ο τσακόνικος (ο χορός Τσακόνικος διδασκόταν από τους δασκάλους ως τοπικός χορός και το χόρευαν μόνο οι γυναίκες). Άντρες και γυναίκες διαγωνίζονταν και στα δύο. Τα τραγούδια που χόρευαν ήταν προσωπική επιλογή του καθενός. Λίγο

πιο πέρα και μετά το τέλος του διαγωνισμού του χορού υπήρχε μια μικρή σκηνή που μπορούσαν να παρακολουθήσουν θεατρικές παραστάσεις, σύμφωνα με προφορικές αναφορές του Ζαφειρόπουλου Φώτη, μέλος του διοικητικού συμβουλίου επί 15 έτη..

Το μεγαλύτερο μέρος των Θελπουσίων ήταν όμως οι αθλητικές εκδηλώσεις. Συνήθως τελούνταν με κριτήριο την ηλικία. Ξεκινούσαν με αγώνες στίβου για τα παιδιά, δρόμος 100μ αγοριών, δρόμος 100μ κοριτσιών, δρόμος 400μ αγοριών, άλμα εις ύψος αγοριών, άλμα εις ύψος κοριτσιών, άλμα απλούν αγοριών και άλμα απλούν κοριτσιών. Συνέχιζαν με τους αγώνες στίβου των αγροτόπαιδων, δρόμος 400μ, δρόμος 1.800μ, δρόμος 4.000μ, άλμα εις ύψος, άλμα εις μήκος απλούν, άλμα εις μήκος τριπλούν, σφαιροβολία, ποδηλατοδρομίες 12.000μ και γαϊδουροδρομίες. Ακόμα γινόντουσαν ξεχωριστά αθλοπαιδιές όπως σκυταλοδρομία αγοριών και αυγοδρομίες κορασίδων καθώς και αθλοπαιδιές εφήβων όπως διελκυστίδα, τρέξιμο με σάκους και τρέξιμο με δεμένα πόδια, πληροφορίες από το βιβλιογραφικό αρχείο του πολιτιστικού συλλόγου «Άγιος Αθανάσιος».

Φωτογραφία 3.2.1: Διαγωνισμός διελκυστίδας

Μετά το τέλος των διαγωνισμών οι κριτές αποφάσιζαν ποιοι ήταν οι νικητές των διαγωνισμών και των αγωνισμάτων. Απονέμονταν στους τρεις πρώτους από κάθε άθλημα και από κάθε διαγωνισμό βραβεία, μετάλλια και ένα χρηματικό ποσό (πίνακας 1, πίνακας 2, πίνακας 3) , με εξαίρεση την σκυταλοδρομία όπου οι νικήτριες ομάδες παραλάμβαναν μόνο μετάλλια. Στον διαγωνιζόμενο ή στην διαγωνιζόμενη που είχε κερδίσει στα περισσότερα αγωνίσματα απονεμόταν και ένα στεφάνι φτιαγμένο απο Λυγαριά.

Πίνακας 3.2.1: Αγώνες στίβου παίδων

ΑΘΛΗΜΑΤΑ	1 ^{ος}	2 ^{ος}	3 ^{ος}
Δρόμος 100μ Αγόρια	700δρχ	500δρχ	300δρχ
Δρόμος 100μ Κορίτσια	700δρχ	500δρχ	300δρχ
Δρόμος 400μ Αγόρια	700δρχ	500δρχ	300δρχ
Άλμα εις ύψος Αγόρια	700δρχ	500δρχ	300δρχ
Άλμα εις ύψος κορίτσια	700δρχ	500δρχ	300δρχ
Άλμα εις μήκος απλούν Αγόρια	700δρχ	500δρχ	300δρχ
Άλμα εις μήκος απλούν Κορίτσια	700δρχ	500δρχ	300δρχ

Πίνακας 3.2.2: Αγώνες στίβου αγροτόπαιδων

ΑΘΛΗΜΑ	1 ^{ος}	2 ^{ος}	3 ^{ος}
Δρόμος 400μ	1.000δρχ	800δρχ	600δρχ
Δρόμος 1.800μ	1.200δρχ	1.000δρχ	800δρχ
Δρόμος 4.000μ	2.000δρχ	1.500δρχ	1.200δρχ
Άλμα εις ύψος	1.200δρχ	1.000δρχ	800δρχ
Άλμα εις μήκος	1.200δρχ	1.000δρχ	800δρχ
Σφαιροβολία	1.200δρχ	1.000δρχ	800δρχ
Ποδηλατοδρομίες	1.800δρχ	1.500δρχ	1.300δρχ
Γαϊδουροδρομίες	1.800δρχ	1.500δρχ	1.300δρχ
Διεγκυνστίδα νικήτρια ομάδα	3.000δρχ.		

Πίνακας 3.2.3: Έκθεση χειροτεχνίας : χρηματικά βραβεία για

Χειροτεχνίες – διαγωνισμοί – λοιπές αθλοπαιδιές	1 ^{ος}	2 ^{ος}	3 ^{ος}
Υφαντά	1.000δρχ	800δρχ	600δρχ
Πλεκτά	800 δρχ	600δρχ	400δρχ
Κέντημα χονδρό	800δρχ	600δρχ	400δρχ
Κέντημα ψιλό	800δρχ	600δρχ	400δρχ
Χορός ανδρών	1.500δρχ	1.200δρχ	1.000δρχ
Χορός γυναικών	1.500δρχ	1.200δρχ	1.000δρχ
Αυγοδρομίες	600δρχ	400δρχ	200δρχ
Τρέξιμο με σάκους	600δρχ	400δρχ	200δρχ

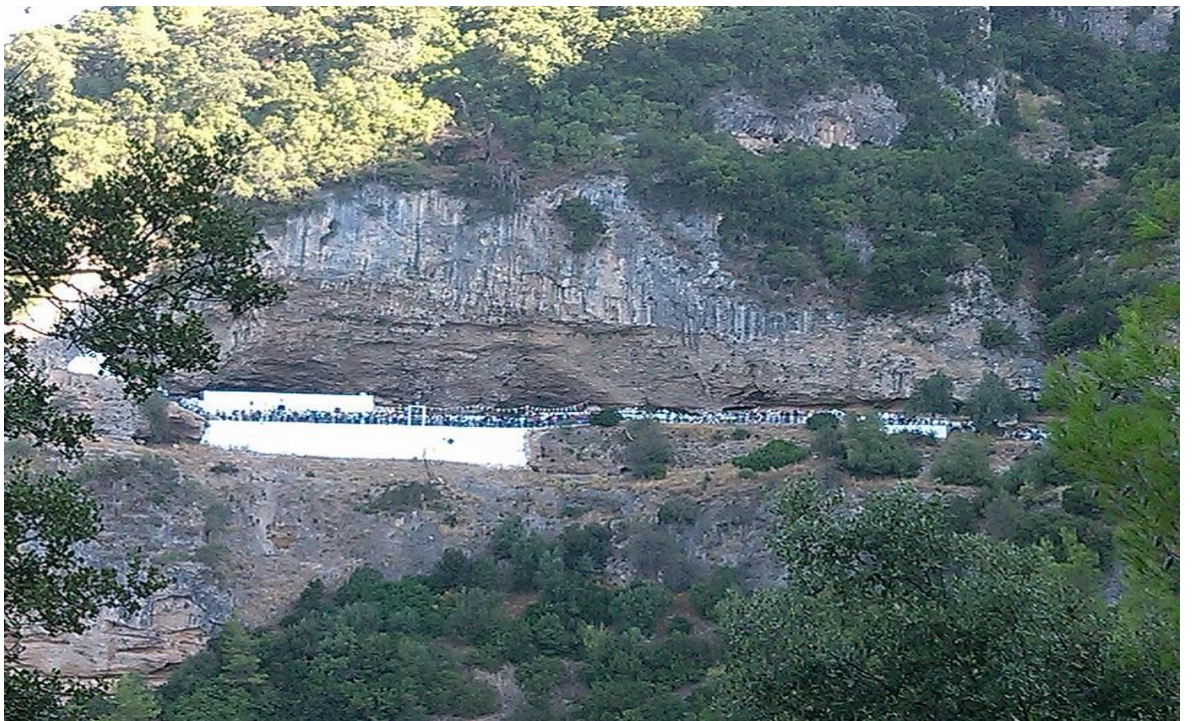
Οι εκδηλώσεις κατανέμονταν στις ημέρες διάρκειας των Θελπουσίων από το πρωί μέχρι νωρίς το απόγευμα διαφορετικά κάθε χρόνο. Το μόνο που έμενε ίδιο ήταν το κλείσιμο κάθε ημέρας πάντα τελείωναν με γλέντι, τρικούβερτο γλέντι με ορχήστρα, πολύ χορό, φαγητό και ποτό.

3.3 31 Αυγούστου: Η Τιμία Ζώνη της Θεοτόκου

Από την μια άκρη έως την άλλη σε αυτή την χώρα δεν υπάρχει περιοχή που να μην διεξάγει εκδηλώσεις προς τιμή της εορτής της Παναγίας. Οι μέρες που γιορτάζει η Παναγία είναι πολλές με πιο διαδεδομένη η εορτή της στις 15 Αυγούστου. Εκτός από τις 15 Αυγούστου η Παναγία γιορτάζει στις 23 Αυγούστου καθώς και στις 31 Αυγούστου. Στις 31 Αυγούστου γιορτάζεται Η Αγία Ζώνη Της Θεοτόκου. Στη Χώρα υπάρχει ένα πανέμορφο εξωκλήσι κτισμένο πάνω σε βράχια το οποίο βρίσκεται μερικά χιλιόμετρα έξω από το χωριό με την ονομασία Η Τιμία Ζώνη Της Θεοτόκου και γιορτάζει στις 31 Αυγούστου.

Φωτογραφία 3.3.1: Ο Ι.Ναός της Τιμίας Ζώνης Της Θεοτόκου το 1968.

Φωτογραφία 3.3.2: Ο Ι.Ναός της Τιμίας Ζώνης Της Θεοτόκου το 2014.

3.3.1 Ιστορικά στοιχεία

Σύμφωνα με δημοσίευση που έγινε τον Ιούνιο του 2007 στην εφημερίδα Γορτυνία ο πρωτοπρεσβύτερος π. Νικ. Παπανδρέου αναφέρει ότι: «Ο Ιερός Ναός της Τιμίας Ζώνης κτίστηκε τα 1800-1810 από έναν Ιερέα, τον Παπαθεόδωρο.

Το 1770-1780 ο Θεόδωρος, κάτοικος αρχικά ενός χωριού του νομού Ηλείας, έφυγε από το χωριό εξαιτίας τουρκαλβανών που κατέστρεψαν το χωριό του ολοκληρωτικά Πήρε τα υπάρχοντά του, τα ζώα του και τις τρεις αδελφές του και κατέφυγε για λόγους ασφαλείας στη Χώρα Γορτυνίας και εκεί παντρεύτηκε. Όλοι σχεδόν οι κάτοικοι της περιφέρειας κατοικούσαν σε καλύβες με τα αιγοπροβατά τους. Ο Θεόδωρος ήξερε να διαβάζει και να γράφει και πήγε στην Ιερά Μονή Προδρόμου Δημητσάνας και χειροτονήθηκε ιερέας – εφημέριος Χώρας.

Η καλύβα του Θεόδωρου βρισκόταν κοντά στην τοποθεσία που βρίσκεται σήμερα ο Ιερός Ναός της Τιμίας Ζώνης. Λένε ότι τα παιδιά του έβλεπαν κάθε βράδυ ένα φως στο σημείο που σήμερα βρίσκεται ο Ναός. Από περιέργεια πήγαιναν εκεί για να δουν τι είναι αλλά το φως πάντα χανόταν. Αυτό το φως ήταν η αφορμή να κτισθεί ο ναός αργότερα.

Ο Θεόδωρος, ο οποίος ήταν φτωχός, έκτισε τον Ναό της Τιμίας Ζώνης κρυφά μέσα στα ζωνάρια και στο δάσος, στο σημείο όπου τα παιδιά του έβλεπαν το φως, με χρήματα που του έδωσε η γυναίκα του Αγά, κρυφά, επειδή της έδωσε κάποιες συμβουλές για να μπορέσει να τεκνοποιήσει Ο Ναός αρχικά ήταν μικρός. Αργότερα όμως τα εγγόνια του Θεόδωρου τον μεγάλωσαν και τον έφτιαξαν στα μέτρα που βρίσκεται σήμερα.

Λίγα χρόνια αργότερα, το 1920 περίπου κτίστηκε πάνω στο βράχο ένα μικρό ασκητήριο δυτικά του ναού. Το 1930 – 1940 ασκήτεψε κάποιος, ο οποίος πέθανε και θάφτηκε εκεί. Τώρα ο τάφος του έχει καλυφθεί και δεν γνωρίζουμε την ακριβή τοποθεσία του.

Πιστεύεται ότι η Παναγία στο Ζωνάρι είναι θαυματουργός Υπάρχει δε και παλαιά εικόνα με την κατάθεση της Τιμίας Ζώνης. Επίσης κατά την Θεία Λειτουργία και την ώρα της ανάγνωσης του Ιερού Ευαγγελίου και μέχρι τέλος,

έπεφταν σταγόνες από το σπήλαιον

(τα δάκρυα της Παναγίας), οι οποίες δεν έπεφταν στο δάπεδο. Τις σταγόνες αυτές δεν τις έβλεπαν όλοι. Το 1940 έπεσαν πολλές, ίσως λόγω του πολέμου. Αυτό φυσικά γινόταν μόνο την ημέρα της εορτής και κατά τη Θεία Λειτουργία. Το ονόμαζαν δε θαύμα της Παναγίας».

Πολλοί Χωραϊτες λένε πως η εικόνα της Παναγίας ήταν σε μια εκκλησία στο απέναντι χωριό. Όμως ένα βράδυ η εικόνα εξαφανίστηκε και βρέθηκε στο βράχο που βρίσκεται τώρα η εκκλησία. Μερικοί προσπάθησαν να την κλέψουν και να την επιστρέψουν στο ναό όπου βρισκόταν αρχικά αλλά η εικόνα κάθε φορά έφευγε και γυρνούσε στο βράχο.

3.3.2 Πανηγύρι προς τιμή της Παναγίας

Ο κόσμος που επισκεπτόταν τον ναό ήταν αμέτρητος. Μετά το τέλος της Θείας Λειτουργίας, στη διαδρομή για την αποχώρηση των προσκυνητών με κατεύθυνση προς την Χώρα υπήρχε (και υπάρχει) μια τοποθεσία που ονομαζόταν «Πλατάνια». Εκεί το πρωί που πήγαιναν στη Θεία Λειτουργία η κάθε οικογένεια άφηνε μια κουβέρτα για να πιάσει μέρος για το μεσημέρι όπου όλοι σταματούσαν εκεί και έχοντας μαζί τους φαγητό και κρασί, ξεκινούσαν τρικούβερτο γλέντι.

Οι ντόπιοι γιόρταζαν την μέρα αυτή με τριήμερο γλέντι και εντός του χωριού. Όλα τα καφενεία που λειτουργούσαν τότε έκαναν πανηγύρι. Ο κάθε καταστηματάρχης έφερνε την δική του ορχήστρα. Όλο το χωριό γλεντούσε, οι ξενιτεμένοι επέστρεφαν στον τόπο τους εκείνες τις μέρες. Όπου και να πήγαινες άκουγες τον ήχο του κλαρίνου και των παραδοσιακών τραγουδιών.

Αρχικά οι ορχήστρες αποτελούνταν από ντόπιους που έπαιζαν κάποιο μουσικό όργανο. Γνωστά ονόματα της τότε εποχής και της περιοχής ήταν ο Καραχάλιος (βιολί), ο Σκαντζάρης (κλαρίνο), ο Μπακατσέλος (βιολί), Ηλιόπουλος (κλαρίνο), Μαυρέλιας (κλαρίνο), Παπαγεωργίου, Ζαφειρόπουλος κ.α πολλοί. Την εποχή εκείνη οι ορχήστρες αποτελούνταν από συγκεκριμένα μουσικά όργανα κλαρίνο, κιθάρα, βιολί και τύμπανο (ταβούλι όπως το χαρακτηρίζουν οι ντόπιοι).

Τα τραγούδια που άκουγαν και χόρευαν σπάνια τα ακούς σήμερα στα πανηγύρια, όμως άμα είσαι τυχερός όπως περνάς έξω από τα σπίτια των ηλικιωμένων μπορεί να τους ακούσεις να σιγοτραγουδούν τα τραγούδια της εποχής τους. Μερικά από αυτά είναι

- ο κάμπος επρασίνησε, τσάμικος
- Γρίβα σε θέλει ο βασιλιάς, τσάμικος

Τα δύο αυτά τραγούδια πολλές φορές ήταν αιτία για δημιουργία παρεξηγήσεων ή και τσακωμών διοτί τα είχαν παρομοιάσει με πολιτικά κόμματα. Το τραγούδι «Γρίβα σε θέλει ο βασιλιάς» χορευόταν απο τους δεξιούς και το τραγούδι «ο κάμπος επρασίνησε» απο τους υπόλοιπους. Έπρεπε να ακουστούν και τα δυο τραγούδια για να μην υπάρξει πολιτική αντιπαράθεση.

- Σελήμπεης, τσάμικος
- τ' ακούς μαυρυδερούλα μου, τσάμικος
- βλάχα μου το μαντήλι σου, καλαματιανό
- έβγα Γιωργούλα μου να δεις, τσάμικος
- η Ασημούλα, καθιστικό τραγούδι
- Παρασκευούλα μου, τσάμικος κ.α πολλά.

Τραγουδιστές στην αρχή ήταν οι ίδιοι οι κάτοικοι , όπως χαρακτηριστικά είπαν μερικοί :

«τότε επειδή δεν είχαμε με τι να παίζουμε και με τι να διασκεδάσουμε όλοι ξέραμε να τραγουδάμε. Πηγαίναμε με τα πρόβατα και εκεί που καθόμασταν τραγουδούσαμε και πιανόμασταν από τα σκίντα και χορεύαμε».

Με τον καιρό το να ξέρει κάποιος να τραγουδάει έγινε επάγγελμα και η κάθε ορχήστρα είχε τον δικό της τραγουδιστή.

Οι ορχήστρες πληρωνόντουσαν από τους κατοίκους. Όποιος ήθελε να χορέψει έπρεπε να πληρώσει. Ο κόσμος ήταν πολύς και για να χορέψει έπρεπε να περιμένει την σειρά του. Έγραφαν σε ένα χαρτάκι το όνομά τους και το έδιναν στην ορχήστρα αναμένοντας να έρθει η σειρά τους. Όταν ερχόταν η σειρά τους φώναζαν από την ορχήστρα « να σηκωθεί ο τάδε με την παρέα του...». Ο καθένας από την παρέα είχε δικαίωμα να χορέψει δύο χορούς ένα συρτό και ένα τσάμικο

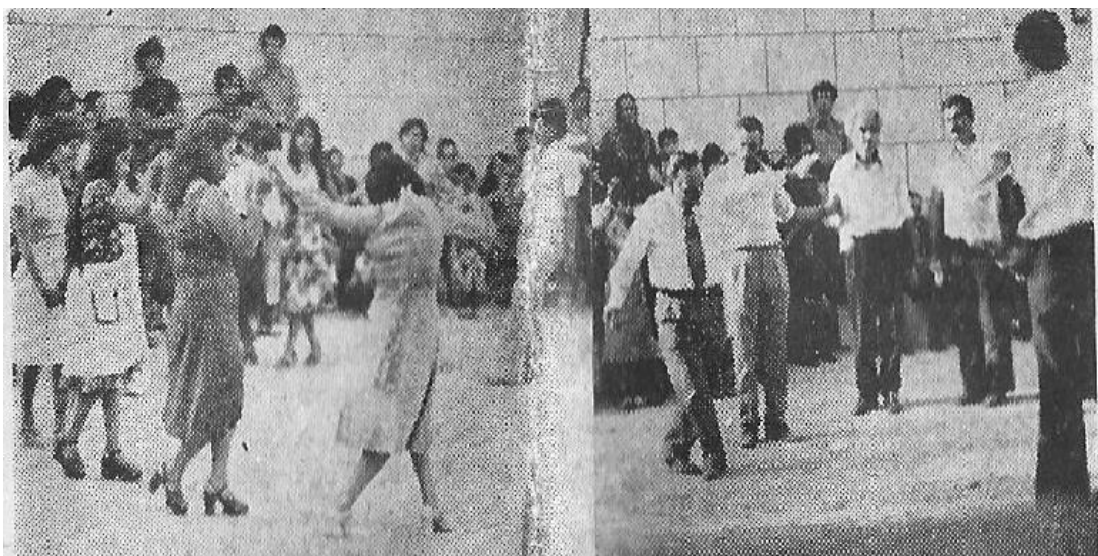
με όποια σειρά ήθελε αυτός και τα τραγούδια ήταν προτιμήσεις του καθενός. Μερικοί μπορούσαν να παραγγείλουν τραγούδια χωρίς να σηκωθούν να χορέψουν, απλά να τα ακούσουν. Το πανηγύρι διαρκούσε μέχρι το πρωί.

3.3.3 Το πανηγύρι μετά το 1970

Το πανηγύρι είναι ένα πολυδιάστατο κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο συνήθως για τον εορτασμό κάποιου Αγίου ή Αγίας. Το πανηγύρι λειτουργούσε, (σε μερικές περιοχές λειτούργει ακόμα), ως ένα μέσο συνένωσης, αλληλοεπικοινωνίας και αλληλογνωριμίας των κατοίκων της περιοχής με τους ξενιτεμένους και με τους κατοίκους των γύρω περιοχών. Αυτές οι λειτουργίες με την πάροδο του χρόνου και εξαιτίας των κοινωνικο – οικονομικών συνθηκών που μεταβάλλονται συνεχώς έχουν αρχίσει να φθείνουν.

Όταν δημιουργήθηκε ο πρώτος σύλλογος με το όνομα «Ο Άγιος Αθανάσιος» πριν το πανηγύρι γινόντουσαν στην πλατεία του χωριού κάποιοι αγώνες.

- Τσουβαλοδρομίες,
- γαϊδουροδρομίες,
- αυγουλοδρομίες και
- διαγωνισμός χορού (τσάμικο και καλαματιανό).

Φωτογραφία 3.3.3.1: Διαγωνισμός χορού ανδρών και γυναικών

Κάθε χρόνο ο σύλλογος νοίκιαζε το ένα από τα καφενεία του χωριού για να κάνει το πανηγύρι. Ταυτόχρονα όμως και τα υπόλοιπα καφενεία είχαν την δικιά τους ορχήστρα. Γινόντουσαν πανηγύρια σε 3 με 4 καφενεία.

Αυτό διήρκεσε μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 80. Στη συνέχεια το πανηγύρι διοργάνωνε κάποιος κάτοικος του χωριού ενοικιάζοντας το καφενείο που βρίσκεται στη πλατεία. Το πανηγύρι τότε μπορεί να ήταν είτε τριήμερο είτε διήμερο, ανάλογα τις μέρες που έπεφταν οι ημερομηνίες.

3.3.4 Το πανηγύρι από το 2004 μέχρι σήμερα

Το 2004 αφού δημιουργήθηκε ο «Εξωραϊστικός και Επιμορφωτικός Πολιτιστικός Σύλλογος Χώρας» για την γιορτή της Παναγίας γινόντουσαν 2 πανηγύρια. Ένα έκανε ο ιδιώτης παραμονή και ανήμερα της Παναγίας και ένα έκανε ο σύλλογος το τελευταίο Σάββατο του Αυγούστου. Η μόνη διαφορά είναι ότι στο πανηγύρι του συλλόγου ο κόσμος χορεύει δωρεάν και δεν υπάρχει κάποια σειρά. Χορεύουν όλοι μαζί δημιουργώντας δυο ή τρεις κύκλους εναλλάσσοντας συνεχώς ο πρωτοχορευτής. Ο κόσμος χορεύει μαζικά. Οι χοροί είναι κυρίως το τσάμικο, το καλαματιανό, το ζεϊμπέκικο και το τσιφτετέλι. Η ορχήστρα δεν δέχεται παραγγελίες. Οι μουσικοί είναι από περιοχές του νομού Αρκαδίας και τα ακούσματα των τοπικών κοινοτήτων τους είναι γνωστά.

Γνωστοί μουσικοί είναι στο τραγούδι ο Γιάννης Κατσίγιαννης, ο Γιάννης Νταβέλης, η Γιώτα Κόκκορη, ο Δημήτρης Σαραβάκος και ο Τάκης Μπαλάσης ενώ στο κλαρίνο ο Χρήστος Νταβέλης, ο Δημήτρης Παπαγεωργίου, ο Αρης Μουγκοπέτρος, ο Κώστας Κόκκορης, ο Κώστας Ζαφειρόπουλος και ο Πάνος Ηλιόπουλος.

Φτάνοντας στο σήμερα στο χωριό γίνεται μόνο ένα πανηγύρι με διοργανωτή τον σύλλογο την παραμονή της Παναγίας. Η ορχήστρα είναι πληρωμένη από τον σύλλογο, τραγουδώντας τα νεοδημοτικά τραγούδια και πρωταγωνιστές στο χορό είναι τα νεότερα άτομα τα οποία χορεύουν όλους τους

χορούς (καλαματιανό, συρτό στα δύο, ικαριώτικο, χασαποσέρβικο, τσιφτετέλι, ζεϊμπέκικο και τσάμικο) είτε είναι της περιοχής είτε όχι. Οι γηραιότεροι κάθονται στο τραπέζι τους και περιμένουν μήπως ακούσουν κάποιο τραγούδι της εποχής τους ή σιγοτραγουδούν από μέσα τους τα τραγούδια τα δικά τους. Το πανηγύρι τελειώνει με το πρώτο άκουσμα της καμπάνας από το εξωκλήσι της Τιμίας Ζώνης.

Το πανηγύρι της Παναγίας ήταν το μεγαλύτερο σε όλη την περιοχή. Ο κόσμος ήταν αμέτρητος. Σήμερα ο κόσμος μπορεί να μην είναι τόσο πολύς αλλά το χωριό τις μέρες εκείνες γεμίζει από φωνές και τραγούδια. Είναι σαν ένα μεγάλο κέντρο διασκέδασης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4. Λαϊκός πολιτισμός και χορός στο κύκλο της ζωής

4.1 Ο Γάμος

Πολλοί μελετητές του χορού (Λουτζάκη Ε. , 1986; Λουτζάκη, 1983-85, σσ. 143 - 176) υποστηρίζουν ότι ο γάμος εντάσσεται στον ευρύτερο εθιμικό κύκλο και στον «κύκλο της ζωής» που συμπεριλαμβάνει την «γέννηση» και τον «θάνατο». Ο γάμος ως δεύτερη κρίσιμη φάση της ζωής μετά τη γέννηση ανήκει στα διαβατήρια ή μεταβατήρια έθιμα (Λουκάτος, 1978)

Ο γάμος είναι ένα μυστήριο που με την πάροδο του χρόνου έχει πάρει διαφορετική διάσταση. Απο τα αρχαϊκά χρόνια μέχρι και σήμερα η τελετή του γάμου έχει διαφοροποιηθεί εντελώς.

Από την αρχαία Ελλάδα ο γάμος αποτελεί ένα ξεχωριστό σημείο αναφοράς για κάθε περιοχή. Η κάθε περιοχή βίωνε και τελούσε αυτό το γεγονός με ξεχωριστό τρόπο και διαφορετικά τραγούδια ανάλογα με τις συνήθειες και τον τρόπο ζωής των κατοίκων.

4.1.1 Προξενιό

Την περίοδο εκείνη οι περισσότεροι γάμοι στο χωριό γίνονταν με συνοικέσιο. Την πρωτοβουλία αναλάμβαναν συνήθως τα μεγαλύτερα μέλη της οικογένειας, που θεωρούσαν καθήκον τους να αποκαταστήσουν τους νέους που έφθαναν σε ηλικία γάμου. Διάλεγαν λοιπόν το νέο ή τη νέα που νόμιζαν ότι ταιρίαζε στο δικό τους παιδί και ή έκαναν μόνοι τους την πρόταση στην οικογένεια των επίδοξων συμπεθερών ή έστελναν τρίτο άτομο να «φτιάξει τα συμπεθεριά».

Χρειαζόταν τέχνη και μαεστρία για να ταιριάξει το προξενιό. Ορισμένα άτομα είχαν ιδιαίτερο χάρισμα να πείθουν και γι' αυτό τους προτιμούσαν ως προξενητές ή προξενήτρες. Έπρεπε να ξέρουν να προβάλουν τα χαρίσματα του

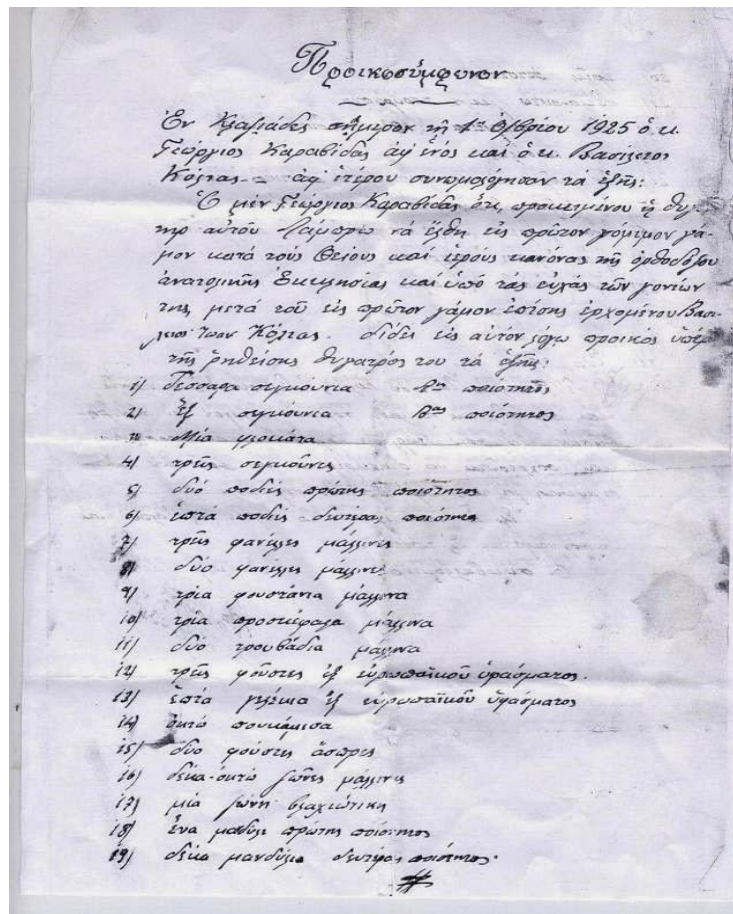
υποψήφιου γαμπρού ή της νύφης και να υποβαθμίζουν ή και να αποκρύβουν, όπου ήταν δυνατόν, τα ελαττώματα ή τα κουσούρια. Η ομορφιά ήταν σπουδαίο προτέρημα, δεν αρκούσε όμως πάντοτε. Η σωματική διάπλαση που υποδήλωνε ικανότητα για δουλειά και ο καλόγνωμος χαρακτήρας που έδειχνε υπάκουο άτομο, ήταν σοβαρά κριτήρια. Οι ντελικάτες δεν είχαν τότε πέραση. Ασφαλώς λαμβανόταν υπ' όψη η κοινωνική θέση και το κύρος της οικογένειας, που συμβάδιζε συνήθως με την οικονομική κατάσταση. Ακαταμάχητο προτέρημα ήταν η προίκα της νύφης, που μπορούσε να αναπληρώσει κάποια τυχόν ελαττώματα.

Όταν ο πατέρας ήταν θετικός σε κάποιο προξενιό καλούσε την οικογένεια του μελλοντικού γαμπρού του ή μελλοντικής νύφης του για να γνωριστούν και να ακολουθήσουν οι αρραβώνες. Στις περισσότερες περιπτώσεις ο γαμπρός και η νύφη συναντιόντουσαν για πρώτη φορά την ημέρα του αρραβώνα.

Ο άνδρας μπορεί να έστελνε κάποιον προξενητή να ζητήσει την εκλεκτή της καρδιάς του από την οικογένεια της, η γυναίκα όμως είχε μικρότερη ελευθερία κινήσεων, προπαντός αν δεν είχε μεγάλη προίκα. Έκρυβε τον πόνο της και αναγκάζονταν να παντρευτεί αυτόν που διάλεγε η οικογένεια ή αυτόν που την ζητούσε. Μερικοί νέοι ήταν πιο τολμηροί και «τα έφτιαχναν». Βέβαια αν η σχέση μαθευόταν, τα σχόλια δεν έλειπαν και τότε οι γονείς της κοπέλας πίεζαν τον νέους να παντρευτούν. Υπήρχαν όμως και φορές που η μια ή η άλλη οικογένεια θεωρούσε το γάμο αταίριαστο και δεν συμφωνούσε. Αν ο έρωτας ήταν ισχυρός και το ζευγάρι θαρραλέο, μπορούσαν οι δυο να αγνοήσουν τις αντιρρήσεις και να «κλεφτούν», το γεγονός όμως αποτελούσε θέμα συζήτησης για χρόνια και ο γαμπρός δεν θα έπρεπε να ελπίζει σε προίκα.

4.1.2 Αρραβώνες

Στους αρραβώνες γινόταν μεγάλο γλέντι. Την ημέρα εκείνη οι πατεράδες συζητούσαν και για την προίκα. Ο πατέρας της νύφης έλεγε τι προίκα προσφέρει και περίμενε να δει αν θα δεχτεί ο πατέρας του γαμπρού. Πολλές φορές η συζήτηση αυτή είχε μεγάλη διάρκεια μέχρι να συμφωνήσουν και οι δυο πατεράδες μεταξύ τους. Αν συμφωνούσαν δημιουργούσαν ένα χαρτί σαν συμβόλαιο στο οποίο αναγραφόταν αναλυτικά τι προίκα θα πάρει ο γαμπρός. Αυτό το συμβόλαιο ονομαζόταν προικοσύμφωνο. Η προίκα της γυναίκας περιλάμβανε απαραίτητα τον ρουχισμό για την ίδια και για τον γαμπρό (π.χ φουστάνια, μεσοφόρια, 7 πουκάμισα ανδρικά, ποδιές κλπ) ρούχα κλινοστατισμού (π.χ. στρώματα (ματαράτσια τα έλεγαν), σεντόνια, μαξιλάρια, μαντανιές, κουβέρτες και σαϊσματα), οικιακά σκεύη (μπαούλα, χάλκινα, όπως λεβέτι, τσουκάλι και τεντζέρια, μαχαιροπίρουνα, σιδεροστιές κλπ), κοσμήματα και μετρητά ή ακίνητα (χωράφια αμπέλια ή και σπίτι, αν ο γαμπρός πήγαινε σώγαμπρος). Μερικές φορές όμως οι πατεράδες δεν μπορούσαν να συμφωνήσουν και έτσι ο αρραβώνας διαλυόταν. Όταν οι γονείς συμφωνούσαν το προξενιό θεωρούνταν επιτυχημένο. Την ημέρα των αρραβώνων οριζόταν και η ημερομηνία του γάμου. Οι γάμοι γίνονταν πάντα ημέρα Κυριακή.

Φωτογραφία 4.1.2.1 : Προικοσύμφωνο

Όταν οι μέρες του γάμου πλησίαζαν η νύφη και ο γαμπρός δεν επιτρεπόταν να ιδωθούν για μια εβδομάδα ακόμα και αν ήταν από το ίδιο μέρος. Λέγεται ότι εάν συναντιόντουσαν την εβδομάδα εκείνη στο γαμπρό θα φορούσαν σαμάρι και τη νύφη θα την μουτζούρωναν με τον πάτο ενός τηγανιού και έτσι έπρεπε να πάνε στην εκκλησία να παντρευτούν.

4.1.3 Οι προετοιμασίες για το γάμο

Οι προετοιμασίες για τον γάμο ήταν πολλές. Στο σπίτι της νύφης ξεκινούσαν να ετοιμάζονται και να γλεντούν απο την Πέμπτη. Εκείνη την ημέρα μαζευνόντουσαν στο σπίτι της νύφης οι φίλες της και έβγαζαν τα προικιά για να τα ετοιμάσουν. Άλλα τα έπλεναν άλλα τα αέριζαν και στο τέλος τα στόλιζαν με

φύλλα δάφνης. Τραγουδούσαν και γλεντούσαν όλη μέρε. Την Παρασκευή γέμιζαν τα ματαράτσια (στρώματα) και τα μαξιλάρια με μικρά κλαδιά δάφνης . Γύρω από τα ματαράτσια τύλιγαν τα σεντόνια, τα οποία η νύφη είχε λευκάνει από καιρό Την Παρασκευή το βράδυ, ο γαμπρός με τους συγγενείς του πήγαινε στο σπίτι της νύφης να «βαρέσει τα προικιά», δηλαδή να τα ράνει με κουφέτα, ρύζι και λεφτά. Αφού έλεγαν τις ευχές «καλορίζικα» και «να ζήσουν», γινόταν γλέντι μέχρι αργά.

Το Σάββατο, μια μέρα πριν το γάμο, άρχιζαν οι ετοιμασίες για το τραπέζι. Έβραζαν αρνιά και φτιάχναν γλυκά Την ίδια μέρα πήγαιναν οι συγγενείς του γαμπρού στο σπίτι της νύφης για να πάρουν την προίκα. Είχαν διαλέξει τα καλύτερα άλογα και τα είχαν στολίσει με χαλινάρια, χρυσά φλουριά, με τις καλύτερες φλοκάτες πάνω στα σαμάρια και με κόκκινα μαντίλια. Ο αριθμός των αλόγων έπρεπε να είναι μονός και ανάλογος με την ποσότητα της προίκας, κυρίως του αριθμού των στρωμάτων, που γεμισμένα ώστε να έχουν όγκο, φορτώνονταν ένα στην κάθε πλευρά του ζώου. Στη μέση έβαζαν τα μαξιλάρια, και πάνω στα στρώματα κρέμαγαν ότι χρωματιστό και φανταχτερό είχαν (κεντημένα τραπεζομάντιλα, μαξιλάρια, ποδιές, κουβέρτες, κιλίμια κλπ). Όταν έφταναν οι συγγενείς του γαμπρού στο σπίτι της νύφης έδιναν την κουλούρα, [κουλούρα είναι ένα γλυκό ψωμί σε στρογγυλό σχήμα το οποίο ήταν στολισμένο με κουφέτα], ως αντάλλαγμα για την προίκα που πήγαν να παραλάβουν. Ακολουθούσαν τραγούδια χοροί και το φόρτωμα της προίκας. Έπρεπε να παραλάβουν ότι ακριβώς έγραφε το προικοσύμφωνο. Αν έλειπε έστω και ένα από τα αναγραφόμενα υπήρχε μεγάλη πιθανότητα να διαλυθεί ο γάμος. Επίσης έπρεπε να «κλέψουν» κάποιο αντικείμενο (όχι χρήματα) μέσα από το σπίτι χωρίς όμως να τους καταλάβουν οι ιδιοκτήτες, σαν γούρι. Ο γαμπρός και η νύφη δεν μπορούσαν να είναι παρόν γιατί δεν επιτρεπόταν να συναντηθούν.

Το Σάββατο το βράδυ ακολουθούσε γλέντι και από τις δυο μεριές. Στο σπίτι της νύφης γλεντούσαν όλο το βράδυ και τραγουδούσαν με το στόμα, οι χοροί που πρωταγωνιστούσαν ήταν το τσάμικο και το καλαματιανό. Το γλέντι ξεκινούσε με το τραγούδι:

–Μια Παρασκευή, ένα Σαββάτο βράδυ,

Η μάνα με έδιωχνε από το αρχοντικό μας
κι ο πατέρας μου κι αυτός μου λέει φεύγα.

Φεύγω κλαίγοντας, φεύγω παρακαλιώντας.

Παίρνω ένα στρατί, στρατί το μονοπάτι
βρίσκω ένα δεντρί, ψηλό σαν κυπαρίσσι.

–Δέξου με, δεντρί, καλοκαρτερεσέ με.

–Να, ο ίσκιος μου να πέσεις να πλαγιάσεις...

Στη συνέχεια έλεγαν διάφορα τραγούδια είτε χορευτικά είτε του τραπεζιού.

Ο πατέρας έλεγε το τραγούδι:

–Τώρα τα πουλιά, τώρα τα χελιδόνια,

τώρα οι πε-, καλέ, οι πέρδικες,

τώρα οι πέρδικες γλυκολαλούν και λένε

–Κιτρολεμονιά και μαντζουράνα μου
αρνήσου τους γονείς σου κι έλα αντάμα μου.

–Πώς να τους αρνηθώ και πώς να τους το πω
που είμαι κοριτσάκι δεκαοχτώ χρονώ.

–Πες το κόρη του πατέρα σου,
του μικραδερφού και της μητέρας σου.

–Πώς να τους αρνηθώ και πώς να τους το πω
που τόσο πολύ τους αγαπώ.

Τα ξημερώματα όταν το γλέντι τελείωνε έπαιρναν την νύφη και την έκαναν
βόλτα σε όλο το χωριό, για να το αποχαιρετήσει.

Όταν έφθαναν τα προικιά στο σπίτι του γαμπρού και τα ξεφόρτωναν,
έστρωναν ένα ματαράτσι (ένα στρώμα απο τα προικια) από αυτά στο πάτωμα,
που παρίστανε το νυφικό κρεβάτι και έβαζαν ένα αρσενικό μικρό παιδί να
ξαπλώσει επάνω, ώστε να κάνει η νύφη αρσενικά παιδιά. Μερικές φορές έβαζαν
το μικρό να κατουρήσει το στρώμα, για γούρι, ίσως να διώξει το κακό μάτι. Στη
συνέχεια ακολουθούσε γλέντι. Όταν κάποιος επισκεπτόταν το σπίτι του γαμπρού
σήκωναν τα ποτήρια και έλεγε ο οικοδεσπότης:

- Το παρών ποτηράκι το πίνουμε εις υγείαν των νεόνυμφων, με 'γεια τους με χαρά τους, να ζήσουν τα παιδιά τους...και καλώς να σε 'βρω τάδε....

και τότε εκείνος έπρεπε να πει ένα τραγούδι για τους νεόνυμφους αλλιώς έπρεπε να πιει όσα ποτήρια κρασί ήταν στο τραπέζι.

4.1.4 Η ημέρα του γάμου

Την Κυριακή ξεκινούσε το συμπεθεριό από το σπίτι του γαμπρού και πήγαινε στο σπίτι της νύφης. Αν η νύφη ήταν από το ίδιο χωριό, η πομπή πήγαινε με τα πόδια. Αν ήταν από άλλο χωριό, πήγαιναν με ζώα, τα οποία είχαν στολίσει με τις καλύτερες κουβέρτες ή κιλίμια που είχαν.

Μπροστά πήγαιναν τα όργανα, που έπαιζαν τραγούδια του γάμου. Κάθε στροφή του τραγουδιού την έλεγαν πρώτα τα όργανα και μετά την επαναλάμβανε το συμπεθεριό με το στόμα. Το τραγούδι που πάντοτε έλεγαν όταν κόντευαν να φθάσουν ήταν:

Ας πάω να ιδούν τα μάτια μου,
πως τα περνάει η αγάπη μου.
Μη βρήκε αλλού και αγάπησε
και εμένα με παράτησε...

Όταν ξεκινούσε το συμπεθεριό, ένας ή δυο νέοι, με καλά ζώα, τρέχανε μπροστά και συναγωνίζονταν ποιος θα φθάσει πρώτος στο σπίτι της νύφης να πάρει τα «συχαρίκια» Στο "συχαρικιάρη" έβαζαν στο σπίτι της νύφης μια «μεσσήνα» (μεταξωτό, πολύχρωμο καλαματιανό μαντίλι) στο πέτο και άλλη μια έδεναν στην καπιστράνα του αλόγου. Τον κέρναγαν μεζέ και κρασί και του έδιναν μια τσίτσα κρασί, να το πάει στους συμπεθέρους και να τους κεράσει στο δρόμο.

Το συμπεθεριό πήγαινε στο σπίτι της νύφης και εκεί, όσο διάστημα ντυνόταν η νύφη, οι συμπεθέροι και από τις δυο πλευρές, χόρευαν και τραγουδούσαν με τη συνοδεία των οργάνων. Κατά την διάρκεια τις ετοιμασίας

της νύφης αυτή καθόταν πάνω σε ένα κρασοβάρελο που εκείνη την μέρα ήταν γεμάτο νερό και την χτένιζαν οι ανύπαντρες.

Το νυφικό φόρεμα, μέχρι τη δεκαετία του 1960, το έραβε η νύφη στη μοδίστρα του χωριού και συνήθως δεν ήταν άσπρο, γιατί υπήρχε πρόβλεψη να το φοράει η νύφη και αργότερα ως γιορτινό, μέχρι που να λιώσει. Το μόνο που είχαν ήταν να το κοντύνουν λίγο, γιατί για το γάμο το έφτιαχναν μακρύτερο, μέχρι τους αστραγάλους. Ήταν συνήθως μονόχρωμο, με φωτεινό και έντονο χρώμα, (μπλε, πράσινο, κόκκινο, ροζ κλπ). Το πέπλο, μακρύ μέχρι τους αστραγάλους, το δανείζονταν. Αργότερα, κανά δυο νυφάδες έραψαν το νυφικό τους άσπρο και αφού το φόρεσαν οι ίδιες στο γάμο τους, μετά το νοίκιαζαν και στις άλλες νυφάδες του χωριού.

Ο πεθερός έβαζε μια λίρα (ή ένα μεγάλο νόμισμα) στο παπούτσι της νύφης και την βοηθούσε να το φορέσει. Στη συνέχεια χόρευε και η νύφη τον αποχαιρετιστήριο χορό και τραγουδούσε:

- Διώξε με μάνα διώξε με,
- και εγώ να φύγω θέλω.
- Να σκαπετίσω τριά βουνά
- και τρεις κοντοραχούλες.
- Να κάνεις μήνες να με ιδείς,
- χρόνους να μ' ανταμώσεις...

Στη συνέχεια χώριζαν τα συμπεθεριά και πρώτο το συμπεθεριό του γαμπρού πήγαινε στη εκκλησία, όπου θα γινόταν η στέψη.

Το μυστήριο του γάμου γινόταν στο χωριό της νύφης εάν ήταν από άλλο μέρος. Η νύφη πήγαινε με τα πόδια ή με το λευκό άλογο (στολισμένο), το οποίο πήγαινε ο πεθερός, στην εκκλησία με συνοδεία τα όργανα και όλο το χωριό. Την ώρα που είχαν πάει να πάρουν την νύφη από το σπίτι ο γαμπρός τραγουδούσε:

- Εγώ μια κόρη αγάπησα και αλλον κανένα δεν άκουσα
- ούτε μάνα, ούτε πατέρα, ούτε συγγενή κανένα.
- πήγα την αρραβώνιασα, δαχτυλίδι της εφόρεσα
- και όταν θα την στεφανώσω με χρυσά θα την χρυσώσω.

Φωτογραφία 4.1.4.1: *Η μεταφορά της νύφης στην εκκλησία, συνοδευόμενη από όλο το χωριό*

4.1.5 Μετά το μυστήριο του γάμου

Μετά το τέλος του μυστηρίου έξω από την εκκλησία χόρευαν οι νιόπαντροι με τους συγγενείς για να αποχαιρετήσει η νύφη το χωριό και τους συμπατριώτες της. Στη συνέχεια, έφευγαν από το χωριό της νύφης, χωρίς όμως να ακολουθήσει κανείς καλεσμένος από την μεριά της ούτε καν οι γονείς της. Τότε η νύφη τραγουδούσε:

–Έχε γειά μανούλα και πατέρα μου
στο καλό κόρη και θυγατέρα μου

Φωτογραφία 4.1.5.1: Χορός στο προαύλιο της εκκλησίας μετά το μυστήριο του γάμου.

Όταν οι γονείς της νύφης γυρνούσαν σπίτι τραγουδούσαν:

– Άσπρη βαμβακιά είχα στην πόρτα μου,
μου την πήρανε την Παναγιώτα μου.

Μου την πήρανε και την εκλέψανε
σ’ άλλη γειτονιά την φυτέψανε.

Μου την πήρανε και με τις ρίζες της
μου ’μειναν και εμένα οι πίκρες της.

Μου την πήρανε και με τους κλώνους της
άφησαν για με τους πόνους της.

Μόνη της πλέον η νύφη με όλους τους συγγενείς του γαμπρού πήγαινε στο χωριό του και στο νέο της σπίτι. Εκεί τους περίμενε η μητέρα του γαμπρού. Η νύφη έπρεπε να «ζώσει» την πεθερά, δηλαδή έπρεπε η νύφη με μια μαντίλα λευκή, που της έδινε η πεθερά της, να της την δέσει στην μέση και να την σφίξει, για να δέσει η σχέση τους σαν πεθερά με νύφη. Στη συνέχεια η μητέρα του γαμπρού μέλωνε τους νεόνυμφους για να έχουν μια γλυκιά ζωή και

τους έβαζε να πατήσουν ένα σίδερο για να είναι σιδερένιοι και γεροί. Για να ξεκινήσει το γλέντι στο σπίτι/χωριό του γαμπρού έπρεπε πρώτα να βγει το σεντόνι που αποδείκνυε ότι η νύφη ήταν παρθένα. Αν η νύφη δεν ήταν παρθένα τότε η πεθερά έσφαζε ένα κόκορα και λέρωνε το σεντόνι με αίμα. Στη συνέχεια γινόταν μεγάλο γλέντι στο χωριό του γαμπρού (χωρίς τους συγγενείς της νύφης) με κλαρίνα και τραγούδια όπως:

- Σ’ όσους για κι αμάν αμάν,
σ’ όσους γάμους κι αν επήγα
Σ’ όσους γάμους κι αν επήγα,
τέτοιο αντρόγυνο δεν είδα

- Ένα τραγούδι θα σας πω επάνω στην δεκάρα
να ζήσει η νύφη κι ο γαμπρός, κουμπάρος και κουμπάρα.
Ένα τραγούδι θα σας ειπώ απάνου στο λεμόνι,
να ζήσει η νύφη κι ο γαμπρός κι οι συμπεθέροι όλοι.
Ένα τραγούδι θα σας ειπώ απάνω στο κεράσι
να ζήσει η νύφη κι γαμπρός να ζήσει να γεράσει....

- Όλα τα πουλάκια, κι αμάν αμάν,
όλα τα πουλάκια ζυγά ζυγά
όλα τα πουλάκια ζυγά ζυγά
τα χελιδονάκια ζευγαρωτά.

Φωτογραφία 4.1.5.2: Γλέντι το βράδυ στο χωριό του γαμπρού.

Όταν τελειώνει το γλέντι, το πρωί, έπαιρναν την νύφη τραγουδώντας και την πήγαιναν στη βρύση του χωριού. Εκεί έριχναν ένα κέρμα μέσα στη γούρνα. Η νύφη έβαζε το κεφάλι μέσα για να πιάσει το κέρμα, αν το έπιανε με την πρώτη το πρώτο της παιδί θα ήταν αγόρι άμα χρειαζόταν κι άλλες προσπάθειες τότε θα ήταν κορίτσι.

Μετά από 8 ημέρες οι νεόνυμφοι επισκέπτονταν τους γονείς της νύφης στο σπίτι τους, τα λεγόμενα «επιστροφία». Εκεί ο πεθερός ρώταγε τον γαμπρό αν είναι ευχαριστημένος απο την κόρη του. Αν ο γαμπρός έλεγε ναι τότε άρχιζε το γλέντι.

Φωτογραφία 4.1.5.3: *Η νύφη ζώνει την πεθερά.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

5.1 Συμπεράσματα

Η διατήρηση της παράδοσης ενός τόπου και η μεταδοσή της οφείλεται κατά κύριο λόγο στις προφορικές αφηγήσεις, στα προσωπικά βιώματα ή αναμνήσεις των γηραιότερων.

Σε μια τόσο μικρή κοινωνία, όπως η Χώρα, ο ρόλος του λαϊκού πολιτισμού και του χορού είναι πολύ σημαντικός.

Ο παραδοσιακός χορός είναι ένα μέσο έκφρασης και επικοινωνίας, μη λεκτικό, ο οποίος πρωταγωνιστεί σχεδόν σε όλα τα σημαντικά γεγονότα που συμβαίνουν κατά τη διάρκεια της ζωής ενός ανθρώπου ή μιας κοινότητας.

Παρά το γεγονός ότι εθιμικές και χορευτικές πρακτικές μετασχηματίστηκαν εξακολουθούν να αποτελούν σημαντικές πτυχές της κοινωνικής ζωής της τοπικής κοινότητας.

Μερικά από τα έθιμα που διατηρούνται μέχρι σήμερα, με διαφορετικές ασφαλώς λειτουργίες και κοινωνικές σκοπιμότητες, οφείλουν την επιβίωσή τους, στην επιθυμία αναβίωσής τους από κάποιους ανθρώπους ή σωματεία (π.χ πολιτιστικοί σύλλογοι) σύμφωνα με τις πλέον επικρατέστερες ανάγκες της κοινότητας.

Ο παραδοσιακός χορός ακόμα και σήμερα, σε μια πιο μοντέρνα και σύγχρονη εποχή είναι συνδυασμένος με το γλέντι, την διασκέδαση και το ξεφάντωμα. Μπορούμε να πούμε ότι ανάμεσα στο χορό και στο πανηγύρι, γάμο, γλέντι, γιορτή έχει δημιουργηθεί μια σχέση εξάρτησης και συνύπαρξης.

Επίλογος

Σκοπός της εργασίας είναι η εκμάθηση και η γνωστοποίηση των ηθών και των εθίμων της Χώρας Γορτυνίας.

Η προσέγγιση των θεμάτων έγινε με σφαιρική μελέτη, περιγράφοντας το κοινωνικο – πολιτισμικό πλαίσιο της τοπικής κοινότητας Χώρας σε σχέση με τον κύκλο του χρόνου και το κύκλο της ζωής.

Στόχος της εργασίας είναι η προβολή των ιδιαίτεροτήτων του χωριού, σύμφωνα με την παραδοσή του, σε σχέση με τα υπόλοιπα χωριά της ορεινής Γορτυνίας.

Μεθοδολογικά, η έρευνα στηρίχτηκε στην επιτόπια έρευνα, με βάση την εθνογραφική μέθοδο, την ειδική παρατήρηση και την κριτική ανάγνωση των βιβλιογραφικών αναφορών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Στίχοι τραγουδιών ενότητα 3.3.2 Πανηγύρι προς τιμή της Παναγίας

Γρίβα σε θέλει ο Βασιλιάς, Χορός τσάμικο

Γρίβα `μ σε θέλει ο Βασιλιάς
Όλος ο κόσμος κι ο ντουνιάς
Τι να με θέλει ο (Κερατας) Βασιλιάς;
Όλος ο κόσμος κι ο ντουνιάς;

Τ' ακούς Μαυριδερούλα μου, χορός τσάμικο

Τ' ακούς Μαυρίδερούλα μου
και εσύ γειτονοπούλα μου
τι λένε για μένανε
κι αλιμονο σε σένανε

Έβγα Γιωργούλα μου να δεις, Χορός τσάμικο

Έβγα Γιωργουλα μ' για να δεις
να ακούσεις και να μάθεις
γιατί γαυγίζουν τα σκυλιά
τι τρώνε τα ζαγάρια
αν ειν'ο Κωστας ο ληστης
να κρυψουμε τη Φροσω
γιατι και τουτη τη φορα
πρεπει για να τη σωσω
κι αν ειναι χωροφυλακες
με τον ενωματαρχη
τρεξε και σφαξε δυο αρνια
και πες της Φροσως να'ρθει

Ασημούλα, καθιστικό ή της τάβλας τραγούδι

Έρθε η ώρα γι' άρμεγμα,
κι ώρα για τη στρούγκα..
Πάρε, Ασήμω 'μ, τ' άλογα,
και φόρτωσ' τα καρδάρια..
Κι αυτόν το δρόμο που θα πας,
τον ίδιο να γυρίσεις

Παρασκευούλα μου, Χορός τσάμικος

Σιγά σιγά Παρασκευούλα μου,
Σιγά σιγά που περπατάς
Σιγά σιγά που περπατάς
και τη μεσούλα σου κρατάς

Βιβλιογραφία

- Buckland, T. (1983). Definitions of folk dance: some explorations. *Folk Music Journal*, 4, 315-332.
- Giurchescu, A., & Torp. (1991). Theory and methods in dance research: a European approach to the holistic study of dance. *Yearbook for Traditional Music*, 23, 1-10.
- <http://buk.gr/el/poli-perioxi/hora-2>. (n.d.). *buk.gr*. Ανάκτηση από <http://buk.gr/el/poli-perioxi/hora-2>.
- Sklar, D. (1991). On Dance Ethnography. *Dance Research Journal Vol. 23, No. 1*, pp. 6-10.
- Thomas, & Nelson, &. (2003). *Μέθοδοι έρευνας στη φυσική δραστηριότητα*. (Κ. Καρτερολιώτης, Μεταφρ.) Αθήνα: Ιατρικές εκδόσεις Π.Χ. Πασχαλίδης.
- Αθανασίου, π. Δ. (n.d.). *ετυμολογία της λέξης καρναβάλι*. Ανάκτηση από <https://fdathanasiou.wordpress.com/2014/02/24/ετυμολογία-της-λέξης-καρναβάλι/>.
- Αντζακα-Βέη, & Λουτζάκη. (1999). Παραδοσιακοί χοροί. Στο *Εκπαιδευτική Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια* (σσ. 321-341). Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
- Βικιλεξικό. (n.d.). *αποκριά*. Ανάκτηση από <https://el.wiktionary.org/wiki/αποκριά>.
- Γαλάνης, Ι. Θ. (1999). *"Ο τέως δήμος Θελπούσης Γορτυνίας" Ιστορική αναδρομή*. Αθήνα: Ατραπός.
- Γιάννης Πραντσίδης. (2004). Ο χορός στην ελληνική παράδοση και η διδασκαλία του. εκδοτική Αιγινίου.
- Γουσγούνης. (1987). *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών* 64.64.
- Δαμιανάκος. (1984). Λαϊκός πολιτισμός: Ιδεολογική χρήση και θεωρητική συγκρότηση του όρου. Στο *Επιστημονική σκέψη* (σ. 59).
- Ζαφειρόπουλος, Φ. (n.d.).

- Ηλίας Σ. Δήμας, Βασιλική Κ. Τυροβολά, Μαρία Ι. Κουτσούμπα. (2010). *Ελληνικός Παραδοσιακός Χορός - Θεωρήσεις για το λόγο, τη γραφή και τη διδασκαλία του*. Αθήνα.
- Ιερέας Νικ. Παπανδρέου. (2007, ιούνιος). Ιστορικό Ι. Ναού Αγίας Ζώνης (Παναγιάς) Χώρας Γορτυνίας. *εφημερίδα Γορτυνία*.
- Λουκάτος, Δ. (1978). *Εισαγωγή στην Ελληνική λαογραφία*. Αθήνα: Έκδοση β'.
- Λουτζάκη. (1983-85). *Εθνογραφικά 4-5, Ο γάμος ως χορευτικό δρώμενο. Η περίπτωση των προσφύγων της Ανατολικής Ρωμυλίας στο Μικρό Μοναστήρι Μακεδονίας*. Ναύπλιο.
- Λουτζάκη, Ε. (1986). *Ο γάμος ως χορευτικό δρώμενο*. Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ιδρυμα.
- Ξάνθη, Γ. (2014, Απρίλιος 21). *Ακαδημία Πλάτωνος / Ιστορία*. Ανάκτηση από <http://akadimia-platonos-istoria.blogspot.gr/2014/04/blog-post.html>. (n.d.).
- Ράφτης. (1985). *Ο Κόσμος του Ελληνικού Χορού*. Αθήνα: Πολύτυπο.
- Σκούτερη-Διδασκάλου. (1982). Η Παράδοση της παράδοσης - από τον καθημερινό στον επιστημονικό λόγο. Στο *Αρχιτεκτονική και Παράδοση* (σσ. 18-44). Θεσσαλονίκη: Ατλάντις.
- Σμπόνιας. (1999). *Εισαγωγή στον Ελληνικό Πολιτισμό. Η Έννοια του Πολιτισμού - Όψεις του Ελληνικού Πολιτισμού*. Πάτρα: Ε.Α.Π.
- Σμπόνιας Σ. (1999). *Εισαγωγή στον Ελληνικό Πολιτισμό. Η Έννοια του Πολιτισμού - Όψεις του Ελληνικού Πολιτισμού*. Πάτρα.